

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Metsätalouden koulutusohjelma

Tuula Junttila

LASTEN JA NUORTEN LUONTOHARRASTUKSET JA KIINNOS-
TUS LUONTOKERHOTOIMINTAAN

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2014

OPINNÄYTETYÖ**Huhtikuu 2014****Metsätalouden koulutusohjelma**

Sirkkalantie 12 A

80100 JOENSUU

p. (013) 260 6900

Tekijä(t)

Tuula Junttila

Nimeke

Lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostus luontokerhotoimintaan

Toimeksiantaja

Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry

Tiivistelmä

Suomalaisia on aina pidetty metsäisenä kansana. Nykyään kuitenkin suuri osa asuu kaupungeissa ja taajamissa ja metsästä kuin myös muusta luonnosta erkaannutaan. Lapset ja nuoret eivät enää saa kokemuksia luonnosta kuin vielä joitain vuosia sitten. Useat eri yhdistykset ja järjestöt ylläpitävät luontokerho tai -koulutoimintaa, jotka tarjoavat ympäristökasvatusta perusopetuksen tueksi.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lasten ja nuorten luontoharrastuksia ja kiinnostusta luontokerhotoimintaan Kuopion alueella. Työn tarve lähti luontokerhotoiminnan aloittamisesta ja kehittämisestä Kuopiossa. Tutkimus tehtiin haastattelemalla jo luontokerho- tai leiritoiminnassa mukana olevia lapsia sekä järjestämällä kysely heidän vanhemmilleen. Kyselyitä järjestettiin myös ala- ja yläkouluihin. Työ tehtiin pääosin laadullisena tutkimuksena, mutta joiltain osin myös määrällisenä.

Tutkimustulosten mukaan lapset ja nuoret ovat kiinnostuneita luonnosta ja luontoharrastuksista. Sen sijaan luontokerhomaista toimintaa ei pidetä kiinnostavana. Ohjattua toimintaa luonnossa ja luontoharrastuksissa kuitenkin toivotaan. Alakoululaisille tehty kysely ei tuottanut vastauksia, joten se osio on tutkimuksessa korvattu tulkitsemalla lasten tekstejä ja kuvia Kyh Häys 2013 -lehdessä. Kyh Häys sisältää 589 oppilaan teoksia 32 Kuopion koulusta. Tutkimustuloksia voivat hyödyntää Kuopion alueen luontotoimintaa järjestävät tahot.

Kieli
suomiSivuja 58
Liitteet 3
Liitesivumäärä 7

Asiasanat

luontoharrastus, luontokerho, ympäristökasvatus

THESIS
April 2014
Degree Programme in forestry
Sirkkalantie 12 A
FI 80100 JOENSUU
FINLAND

Author(s)
Tuula Junttila

Title
Children's and Young people's Nature Activities and Interests in Nature Clubs

Commissioned by
Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry (North Savo Nature Conservation District)

Abstract

Finnish people have always been known as people of forest. Nowadays a large number of people live in cities or big towns, which means that they have less and less knowledge and experience about forests and nature. There are many associations in Finland that offer nature training services to provide children with environmental education.

The purpose of this thesis was to find out children's and young people's nature activities and interests in nature clubs in Kuopio. Material for this research was gathered by questionnaires and interviews. The questionnaires were sent by mail to six schools in the Kuopio region. Interviews were held with children who already are in some nature society. Their parents also answered questionnaires. The study was mainly qualitative, but there were also quantitative parts.

The results of this research were that children and youth are interested in nature and nature activities. However, they are not interested in nature activities in clubs or societies. Still they wish organized activities in nature. The questionnaires sent to schools worked out only for junior high schools. The elementary school questionnaire was replaced by analyzing the magazine Kyh Häys 2013. The magazine includes pictures and texts by 589 pupils in 32 Kuopio elementary schools. The results from this study are usable for all nature associations in the Kuopio region to improve their activities.

Language
Finnish

Pages 58
Appendices 3
Pages of Appendices 7

Keywords

nature activities, nature society, environmental education

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto.....	5
2	Opinnäytetyön tavoite.....	6
3	Luonto ja lapsi	7
3.1	Lapset ja luontosuhde.....	7
3.2	Luonto- ja ympäristökasvatus Suomessa	9
3.2.1	Suomen luontokoulut	11
3.2.2	Vihreä lippu.....	12
3.2.3	Suomen nuorisokeskukset.....	12
3.2.4	Suomen Metsäyhdistys ry.....	13
4	Luonto- ja ympäristötoiminta Kuopiossa.....	14
4.1	Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri	14
4.2	Riistaveden Vaarunvartijat ry	15
4.3	Luonto-Liitto ry	16
4.4	4H-Yhdistys	16
5	Luonto harrastuksena.....	17
5.1	Perinteisiä luontoharrastuksia.....	19
5.2	Luontoon liittyviä harrastuksia.....	21
5.3	Luontoliikunta.....	22
6	Tutkimusmenetelmät opinnäytetyössä	24
6.1	Laadullista ja määrällistä tutkimusta	24
6.2	Aineistohankintamenetelmät laadullisessa tutkimuksessa.....	25
6.2.1	Haastattelut.....	26
6.2.2	Kyselylomakkeet.....	27
6.3	Aineiston analysointitapa	28
7	Tutkimustulokset	29
7.1	Kerholaisten ja leiriläisten haastattelut.....	29
7.2	Kysely alakoululaisille	32
7.2.1	Kyhyäys 2013 sanoin ja kuvin	37
7.3	Kysely yläkoululaisille	40
7.4	Kysely vanhemmille	46
8	Yhteenveto ja vertailu	49
9	Pohdinta	54
	Lähteet.....	57

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko

Liite 2 Kyselylomake koululaisille

Liite 3 Kyselylomake vanhemmille

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön aihe on lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostus luontokerhotoimintaan. Työn toimeksiantaja on Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry. Opinnäytetyössä tutkitaan haastatteluin lasten ja nuorten osallistuneisuutta luontoharrastuksiin ja kiinnostusta luontokerhotoimintaan Kuopion seudulla. Tutkimuksen tarve lähtee luontokerhotoiminnan aloittamisesta Kuopion seudulla. Luontokerhotoimintaa on alueella vähän ja aiemmat yritykset kerhon järjestämiseen ovat kaatuneet ohjaaja- tai lapsipulaan. Tutkimuksella halutaan selvittää, mitä lapset ja nuoret haluavat eli tutkimus painottuu tuomaan esille lasten ja nuorten ääntä.

Olen metsätalousinsinööriopinnoissani suuntautunut metsien monikäyttöön, ja suojelullinen näkökulma on alkanut kiinnostaa sitä enemmän, mitä pidemmälle opinnot ovat edenneet. Opinnäytetyötä kyselin useilta eri tahoilta. Yhteydenotot mahdollisiin toimeksiantajiin eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta. Lopulta oma kiinnostuneisuuteni ja luonnonsuojelutoiminta Kuopiossa kohtasivat. Minulla oli tarve opinnäytetyölle, heillä tutkimuksen tekijälle.

Tutkimus tehdään maantieteellisesti suppealla alueella, joten sen tuloksia ei välttämättä voi suoraan hyödyntää muualla Suomessa. Lisäksi otanta on pieni, jolloin tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä. Toisaalta lapset ovat lapsia kaikkialla, mutta erilainen kasvuympäristö, koulujen paneutuminen luonto-opetukseen ja muut tällaiset seikat voivat aiheuttaa poikkeamia tehtävään tutkimukseen nähden. Tutkimus onkin enemmän Kuopion paikallisyhdistyksiä varten, mitä ne voivat käyttää omassa kehitystyössään ja luontokerhoja järjestäessään.

2 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyössä etsitään vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisista luontoharrastuksista lapset ja nuoret ovat kiinnostuneet?
2. Mitä odotuksia lapsilla ja nuorilla on luontokerhoa kohtaan?
3. Miten lapset ja nuoret haluavat luontotoimintaan osallistua?

Kerhoissa ja leireillä tehtyjen haastatteluiden avulla ja kouluihin järjestettyjen kyselyiden avulla pyrittiin saamaan selville, mitä lapset harrastavat ja onko heillä luontoharrastuksia. Lisäksi koulujen kyselyissä tiedusteltiin innokkuutta osallistua luontokerhoon ja millaista toimintaa kerholta odotetaan. Haastatteluista (liite 1) tehtiin Luonto-Liiton perheleirillä Kuopiossa ja partiolippukunnassa Riistavedellä. Kyselyitä (liite 2) jaettiin kuuteen eri kouluun, joista kolme on alakoulua ja kolme yläkoulua. Koulut sijoittuvat eri puolille Kuopiota. Lisäksi tehtiin kyselytutkimusta leiri- tai kerhotoiminnassa mukana olevien lasten vanhemmille (liite 3), millä pyrittiin selvittämään heidän toiveitaan ja ajatuksiaan toimintaan liittyen.

Opinnäytetyö on tehty toimeksiannosta ja työn tulokset ovat kaikkien Kuopion alueen luonto- ja ympäristöjärjestöjen käytössä toimintansa kehittämiseen. Ensisijaisesti työ on tehty luontokerhotoiminnan alkututkimukseksi, jolla selvitettiin lasten ja nuorten kiinnostuneisuutta ja odotuksia kerhotoimintaa kohtaan. Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksellä toimii iltapäiväkerhoja kahdessa koulussa. Lisäksi 4H järjestää Kuopiossa kerhoja, Siilinjärven luonnonsuojeluyhdistyksellä on ollut perhekerhoja ja Luonto-Liitolla on kesäisin leirejä, mutta muuten alueen luontokerhotoiminta on vähäistä. Tämä opinnäytetyö pyrki selvittämään, onko luontokerholle tarvetta ja tilausta lasten keskuudessa.

3 Luonto ja lapsi

3.1 Lapset ja luontosuhde

Viime aikoina on esitetty paljon tutkimuksia, joiden mukaan luonto parantaa ihmisen sosiaalista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja hyvinvointia. Luontokokeemukset eheyttävät stressistä ja väsymyksestä esimerkiksi pitkän koulupäivän jälkeen. Myös keskittymiskyky paranee, mitä enemmän ympärillä on metsäistä maisemaa tai muuta viheraluetta. (Green, Heikkilä & Soulanto 2013, 8.) Arkista lähiluontoa pidetään lapselle tärkeimpänä luontosuhteen rakentajana, jonka kautta kokemuksia ja elämyksiä kertyy. Luonto tarjoaa lapselle monipuolisen ympäristön kehittää kehon hallintaa ja fyysistä kuntoa leikin lomassa. (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012, 59.) Luonto on myös erinomainen paikka liikunnan harjoittamiseen ja tietojen etsimiseen ja oppimiseen. Tutkimalla, keräilemällä, lajittelemalla ja vertailemalla lapselle muodostuu kuva ympäristöstään ja sen monipuolisuudesta. (Nikkinen 2002, 5.) Luonto on myös paikka rauhoittumiselle, rentoutumiselle ja virkistymiselle (Polvinen ym. 2012, 8). Harrastuksen voi siis viedä luontoon tai sisällyttää luonnon harrastukseen. Suunnistuksessa rastin voi viedä erilaiselle luontokohteelle tai retkinuotiolla istuskellessa opetella tunnistamaan lintujen ääniä.

Suomen kielessä on paljon etuliitteillä luonto-, luonnon- ja luontais- -alkavia sanoja. Luontokohde kertoo vaikuttavasta paikasta, luontoväkeä ovat aktiiviset ympäristötoimijat ja luontokuvissa on villejä kasveja ja eläimiä. Tarpeenamme on siis erottaa luonto ei-luonnosta, luonnollinen keinotekoisesta ja samalla eritellä ihmisen vaikutukset luontoon. (Cantell 2004, 32–33.) Cantell (2004, 33) kirjoittaa Helsingin yliopiston ympäristönsuojelutieteen kurssista, jossa pyydettiin opiskelijoita rajaamaan luonto ja ei-luonto. Vastauksissa luontoa olivat esimerkiksi puut, kasvit ja eläimet sekä meri, kallio ja puisto. Ei-luontoon kuuluviksi lueteltiin muun muassa autot, asfaltoitu tie ja talot. Perusteluina rajaamiselle määriteltiin ihmisen vaikutus ja osuus asiaan tai kohteeseen. Myös tätä työtä varten tehtyjen lasten haastatteluiden ja kyselyiden analysointia varten jouduttiin purkamaan luonto-käsite auki, jotta ymmärretään, mitä luonto on lapselle. Nykylapselle luonto voi olla oma piha, kaupungin keskustan puisto, auton ikku-

nasta näkyvä maisema tai mummolan takametsä. Näin ollen lapsen luontoharrastus voisi olla leikkiminen puistossa, lintujen tarkkailu pihan lintulaudalla tai kukkien keräily mummolan niityllä. Aiempia tutkimuksia ja hankkeita tarkastellessa voi kuitenkin huomata, että lapsilla on monipuoliset tiedot metsästä ja luonnosta. Suomen Metsäyhdistys ry:n vuonna 2006 teettämän metsäbarometrin mukaan lapsilla on luonteva metsäsuhde. Metsää ei pelätä ja sinne mennään kavereiden kanssa. Tutkimuksen mukaan 18 % lapsista on mukana harrastuksessa, jossa toimitaan metsässä. Lapset tietävät, mikä on luonnonsuojelualue, osaavat jokamiehenoikeudet ja ymmärtävät, mihin puuta käytetään. Heillä on myös ymmärrys siitä, että puu on tärkeä luonnonvara Suomelle. (Suomen Metsäyhdistys ry 2006.)

Luonto-Liitto yhdessä kolmentoista muun toimijan kanssa käynnisti vuonna 2011 kampanjan lasten ympäristökasvatuksen lisäämiseksi. Kampanja otti tavoitteekseen kannustaa aikuisia tarjoamaan lapselle kokemuksia ja elämyksiä luonnossa ja arkiympäristössään. Lisäksi kampanja rohkaisee kouluja hyödyntämään järjestöjen tarjoamaa ympäristökasvatusta sekä muistuttaa päättäjiä lasten ympäristösuhteen vahvistamisen puitteista. Kampanjalla haluttiin siis tarttua kasvavaan ongelmaan, jossa lapset vieraantuvat luonnosta. Lapsen viettämä aika ulkona lähiympäristössä tukee lapsen terveyttä ja hyvinvointia sekä auttaa lasta kasvamaan tasapainoiseksi, ympäristövastuulliseksi aikuiseksi. (Luonto-Liitto ry 2011.)

Nykyajan hektisyys ja kiire ovat kuitenkin vieraannuttamassa niin lapsia kuin aikuisiakin luonnosta. Vanhempien työpaineet ja muut kiireet ovat lisänneet luontolukutaidottomuutta, minkä vuoksi tarvetta erilaisille luonto- ja liikuntapalveluille on. Näiden palveluiden toteutumista rajoittavat usein rahoituksen ja koulutuksen puute sekä yhteistyökyvyttömyys eri toimijoiden kesken. Lisäksi lasten mielipaikat ovat siirtyneet luonnon helmasta sisätiloihin tietokoneiden, internetin ja sosiaalisen median ääreen. (Polvinen ym. 2012, 5-8.) Luonnon merkkien lukutaito voidaan opettaa jälkipolville luontosuhteen syventämiseksi. Nykylapset asuvat enemmän tai vähemmän rakennetussa ympäristössä, mutta näin on myös usein heidän vanhempiansa kohdalla. Nykyään alkaa olla perheitä, joille luontokokemukset ovat vieraita ja luontoon ja ympäristöön liittyvät asiat ovat

tutuja vain kirjoista ja televisiosta. Aikuisen oppimisen tukeminen on perusta lapsen oppimiselle, jotta puutteelliset tai väärät tiedot ja kielteiset asenteet luonnosta eivät siirtyisi lapselle. (Ojanen & Riekkinen 1995, 81.) Suomessa on kuitenkin hyvä tilanne luonto- ja ympäristöopetukseen, sillä luonto- ja retkeilykohteita löytyy taajama-alueiltakin. Suomessa toimii tällä hetkellä useita järjestöjä, jotka tarjoavat kerhoja, leirejä, koulutusta ja retkiä luonnon parissa.

3.2 Luonto- ja ympäristökasvatus Suomessa

Yksi eettisen kasvatuksen tärkeimmistä teemoista on luonnon kunnioitus. Luonnon kunnioitus myös kasvaa luonnon tuntemuksen lisääntyessä. Nykyajan lapsilla on varsin rajalliset mahdollisuudet seikkailla ja retkeillä omassa elinympäristössään, minkä vuoksi onkin ensiarvoisen tärkeää, että koulut ja järjestöt tulevat tässä vastaan. Kun lapsi asteelee kerhoon tai kouluun, opettajan olisi hyvä selvittää, mitä lapsi osaa ympäristöstään. Näin pystytään kehittämään lapsen ympäristöllisiä taitoja ja suhtautumista luontoon. Olisi kuitenkin muistettava, että lapselle ei tehdä taakkaa hänen luontosuhteestaan vaan että luonnosta voi myös nauttia ja iloita. Kun luonnosta osaa huolehtia, siellä riittää myös enemmän iloittavaa. (Ojanen & Riekkinen 1995, 82.)

Suomessa koulujen perusopetuksella on opetus- ja kasvatustehtävä. Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. Peruskoulu käsittää luokat 1 – 9, ja se on tarkoitettu koko ikäluokalle (7 - 16 -vuotiaat). Perusopetusta ohjataan lainsäädännöllin, opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden ja paikallisten opetussuunnitelmien avulla. Ympäristöoppi, biologia ja maantieto kuuluvat kaikille opetettaviin niin sanottuihin yhteisiin aineisiin. Vuosiluokilla 1 - 6 ympäristöoppi, biologia, maantieto, terveystieto, fysiikka ja kemia muodostavat ympäristö- ja luonnontiedon oppiainekokonaisuuden. Valtioneuvosto päättää, kuinka opetukseen käytettävä tuntimäärä jaetaan eri oppiaineiden kesken. Asetus määrittelee kuitenkin vain yhteisten ja valinnaisten oppiaineiden vähimmäistuntimäärän, jolloin eri aineiden tuntimäärä voi vaihdella kuntien ja koulujen välillä. (Opetushallitus 2012.)

Ympäristö- ja luonnontietoa opetetaan 1. - 6. vuosiluokille. Sen tavoitteena on muun muassa saada lapsi tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä sekä kestävän kehityksen käsite. Yläkoulussa alkavan biologian opetuksen tavoite on ohjata oppilas tuntemaan itsensä ihmisenä ja osana luontoa sekä ymmärtämään ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhteita. Myös ihmisen vastuu luonnon monimuotoisuuden suojelusta kuuluu biologian opetuksen tavoitteisiin. Maantiedon tulee auttaa oppilasta ymmärtämään luonnon ja ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä ja niiden välistä vuorovaikutusta eri alueilla. Suomessa näitä opintoja sisältyy perusopetukseen 31 vuosiviikkotuntia. Yksi vuosiviikkotunti tarkoittaa 38 tuntia opetusta lukuvuoden aikana. (Opetushallitus 2012.) Tästä määrästä 1. - 6. vuosiluokilla opetetaan 14 vuosiviikkotuntia, 7. - 9. luokilla 7 vuosiviikkotuntia (biologia ja maantieto). Biologia, maantieto, fysiikka ja kemia sekä terveystieto erkaantuvat omiksi erillisiksi oppiaineiksi vasta 7. luokalta alkaen. Koko perusopetuksen tuntimäärään verrattuna ympäristöopin, biologian ja maantiedon opetuksen osuus on noin yhdeksän (9 %) prosenttia. Vertailun vuoksi musiikki, kuvaamataito ja kädentaidot kattavat yhteensä reilun 12 %, matematiikka 14 % ja uskonto/elämänkatsomustieto ja historiakin yhteensä 10 %. (Opetushallitus 2012.)

Opetuksen tueksi on nykyään saatavilla monenlaista palvelua. Erilaisten iltapäiväkerhojen tarjonta koululaisille on lisääntynyt ja myös luonto- ja ympäristökasvatuksen tarjonta on kasvanut. Koulujen kerhotoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä, lasten ja nuorten harrastuneisuutta ja myönteisten harrastusten edistämistä. Suomessa perusopetusta tukevan kerhotoiminnan piiriin kuuluu runsaat 320 000 oppilasta noin 27 500 kerhossa. Kerhoissa on siis mukana noin puolet kaikista koululaisista. Kaikista koulun kerhotoiminnan oppilaisista 1. - 6. luokkalaisia on 72 % ja 7. - 9. luokkalaisia 28 %. Kerhotoiminnan edistämiseen osallistuvia kuntia on 320 kpl. Osallistumisprosentti on tällöin keskimäärin 93 %. Heikointa kehittämistoimintaan osallistuminen on Itä-Suomessa, jossa osallistumisprosentti on vain 89 %. Kerhotoiminnan kehittäminen on ollut aktiivista vuodesta 2008 alkaen. Tavoitteena on vakiinnuttaa kerhot osaksi koulujen päivittäistä toimintaa. (Opettajan verkkopalvelu 2013.) Koulujen ja kerhojen lisäksi luonto- ja ympäristötietoutta lapsille tarjoavat erilaiset luonto- ja ym-

päristöjärjestöt, Suomen Metsäyhdistys, Metsäkeskus, Riistakeskus, nuorisokeskukset ja metsänhoitoyhdistykset.

3.2.1 Suomen luontokoulut

Suomessa on kolmekymmentä luonto- ja ympäristökoulua. Ne toimivat päivähoidon ja perusopetuksen tukena ja vastaavat opetussuunnitelman asettamiin vaatimuksiin. Luonto- ja ympäristökoulut järjestävät koulutuksia kasvattajille ja opettajille ja toteuttavat erilaisia ohjelmia lapsille aidoissa oppimisympäristöissä. Monet luontokoulut ovat myös kansainvälisen Vihreä lippu -ohjelman edistäjiä. Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa (2011) luontokouluista mainitaan seuraavaa: ”Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta ja luontokouluja kehitetään. Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luonto- ja ympäristökoulujen asemaa vahvistetaan”. (Luonto- ja ympäristökoulujen liitto 2013.)

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto koordinoi luonto- ja ympäristökasvatuksen tukiverkostoa (LYKE). Verkoston tavoitteena on saattaa yhteen toimijoita, jotka voivat olla apuna tai tarjota ohjelmia päiväkotien ja koulujen luonto- ja ympäristökasvatukseen ja kestävän elämäntavan kysymyksiin. Pitkän tähtäimen tavoitteena on, että jokaisella päiväkodilla ja koululla on tiedossa paikkoja, josta kysyä apua ja neuvoja luonto- ja ympäristökasvatukseensa. LYKE-verkosto rakentuu Suomen luonto- ja ympäristökoulujen ympärille ja mukaan on liittynyt Metsähallituksen luontokeskuksia, nuorisokeskuksia ja leirikoulukeskuksia. (Luonto- ja ympäristökoulujen liitto 2013.)

3.2.2 Vihreä lippu

Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen, oppilaitosten ja lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoiden kestävä kehityksen ohjelma. Lisäksi se on kansainvälinen kasvatusalan ympäristömerkki. Ohjelmaa koordinoi Suomen ympäristökasvatuksen seura ja ohjelman suojelijana Suomessa toimii tasavallan presidentti Tarja Halonen. Vihreä lippu on osa kansainvälistä Eco School -ohjelmaa, joka toimii lähes kaikissa Euroopan maissa. Vihreä lippu -toiminta käsittää ympäristökasvatuksen ja ympäristökuormituksen vähentämisen näkökulman. Suomessa ohjelmassa on mukana yli 250 päiväkotia, koulua ja oppilaitosta ja muuta osallistujaa, joista ruotsinkielisiä on yli 20. Suurin osa on alakouluja, päiväkotien osuus on kolmasosa. (Vihreä Lippu 2013.)

3.2.3 Suomen nuorisokeskukset

Suomessa toimii kymmenen nuorisokeskusta, jotka tarjoavat täyden palvelun leirikouluja, teema- ja harrasteleirejä, luontoretkeä, vaelluksia, päivätapahtumia ja erillisiä ohjelmia. Ensimmäiset nuorisokeskukset perustettiin vuonna 1982. Nuorisokeskukset perustuvat yhteistyöhön kuntien, koulujen ja järjestöjen kanssa sekä asemaan opetus- ja kulttuuriministeriön kumppanina sekä toimintaan lasten ja nuorten kanssa. Ne ovat valtakunnallisen ja kansainvälisen nuorisotoiminnan alueellisia tukikohtia. Keskusten toimintaa rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisokeskuksissa noudatetaan seikkailukasvatuksen periaatetta ja käytetään luontoa osana oppimateriaalia ja oppimisympäristöä. Nuorisokeskukset järjestävät leirejä ja leirikouluja sekä tarjoavat Nuotta-arjenhallintavalmennusta 13 - 28 -vuotiaille. Eri puolilla Suomea sijaitsevat keskukset palvelevat sekä lähialueensa nuoria ja nuorisotoimijoita että muualta Suomesta ja maailmalta tulevia vieraita. (Suomen nuorisokeskukset 2013.)

3.2.4 Suomen Metsäyhdistys ry

Suomen Metsäyhdistys on perustettu vuonna 1877. Vuoden 1941 jälkeen kaikki yhdistyksen varsinaiset jäsenet ovat olleet erilaisia yhteisöjä. Kansainvälinen toiminta alkoi Pohjoismaiden Metsäunionin perustamisesta vuonna 1946 ja nykyiseen toimintaansa yhdistys muovautui 1990-luvulla. Metsäyhdistys on yhteistyöjärjestö, joka toimii viestinnän alalla. Yhdistyksen tavoitteena on tuoda esiin metsien mahdollisuuksia yhteiskunnan ongelmien ratkaisussa sekä edistää metsien vastuullisen käytön hyväksyttävyyttä. Metsäyhdistys kerää myös tietoa, jota se julkaisee muun muassa ylläpitämällään www.forest.fi-sivustolla. Metsäyhdistys tekee myös yhteistyötä koulujen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on varmistaa, että kaikilla Suomessa asuvilla on perustiedot ja -taidot metsistä ja metsien käyttöön liittyvistä elinkeinoista, metsäkulttuurista ja metsäluonnon suojelusta. Esimerkiksi Metsäyhdistys järjestää yhdessä Metsäkeskuksen kanssa Metsävisan, joka tavoittaa yli 30 000 koululaista vuosittain. (Suomen Metsäyhdistys ry 2013.)

Metsäyhdistys on toteuttanut kolme kertaa lasten ja nuorten metsäbarometrin, joka selvittää lasten ja nuorten metsäasenteita. Myös opettajien ja 15 - 79 -vuotiaiden mannersuomalaisten metsäasenteita yhdistys on tutkinut. Syksyllä 2013 Metsäyhdistys järjesti Metsä puhuu -tulevaisuushankkeen, jonka tavoite oli metsäalan maineen ja työvoiman saannin edistäminen. Kohderyhmänä olivat yläkouluikäiset nuoret, mutta myös metsäala itse. Hankkeessa metsäammattilaiset menivät yli kolmeensataan Suomen seitsemästä sadasta yläkoulusta kertomaan metsäalasta, -ammateista ja -tuotteista. Tavoitteena oli tuoda esiin metsäalan mahdollisuuksia metsän käytön ja suojelun sekä ammatin ja opiskelun suhteen, mutta myös harrastuksena. (Suomen Metsäyhdistys ry 2013.)

4 Luonto- ja ympäristötoiminta Kuopiossa

Kuopiossa toimii useita luonto- ja ympäristötoimintaan keskittyneitä järjestöjä ja yhdistyksiä. Tämän opinnäytetyön toimeksiantajan Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry:n alla toimii yhdeksän paikallisyhdistystä. Pohjois-Savon alueella toimii useita paikallisia luonnonsuojeluyhdistyksiä, jotka tekevät myös keskenään yhteistyötä. Näistä yksi on Siilinjärven Luonnonsuojeluyhdistys, joka osallistui myös tämän opinnäytetyön toteutumiseen kerholaisten vanhemmille suunnatun kyselyn kautta. Luonto-Liitolla ja 4H-järjestöllä on myös vahva jalansija Kuopion luontotoiminnassa. Lisäksi Partiolaisilla on Kuopiossa neljätoista lippukuntaa.

4.1 Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry

Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry toimii tämän opinnäytetyön toimeksiantajana. Se on Suomen luonnonsuojeluliiton piirijärjestö ja toimii aktiivisesti luonnonsuojelun edistämiseksi. Piiri antaa lausuntoja ja muistutuksia hankkeista, joilla on vaikutusta luontoon ja ympäristöön. Toiminnan osa-alueita ovat muun muassa metsät, ilma, vesistöt ja suot. Piiri toimii yhteistyössä Metsäkeskuksen, Riistakeskuksen, Metsähallituksen ja useiden muiden toimijoiden kanssa. Pohjois-Savon luonnonsuojelupiirin tehtävänä on vaikuttaa, osallistua, valistaa ja tiedottaa erilaisissa ympäristön- ja luonnonsuojeluun liittyvissä asioissa. Piiri järjestää yleisötilaisuuksia, retkiä, talkoita ja tarjoaa apua asiantuntijatehtävissä. (Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry 2013.)

Pohjois-Savon luonnonsuojelupiirin paikallisyhdistyksiä on yhdeksän eri puolella Pohjois-Savoa. Tässä opinnäytetyössä oli tiiviisti mukana Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys ry (KLYY). Asiantuntija-apuaan työhön antoi KLYY:n puheenjohtaja Paula Hyvönen. Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys ry on perustettu 16.12.1896 ja se on Suomen vanhin luonnonsuojeluyhdistys. Yhdistys toimii aktiivisesti kuopiolaisen ja pohjoissavolaisen luonnon hyväksi. KLYY:llä on yli 1500 jäsentä. Merkittävä osa KLYY:n toiminnasta tapahtuu viidessä eri jaostossa, joita ovat Lintuyhdistys Kuikka, Tähtitieteellinen seura Saturnus, Pohjois-Savon Sieniseura ja Lyseon lukion Sigma sekä Kuopion Nuoret Luonnonystä-

vät. KLYY omistaa luonnonsuojelualueita esimerkiksi Maaningan Korkeakoskella ja Nilsin Pisalla. Uusin hankinta on Rautalammin Kokkokallion alue. KLYY:n toiminnan tuloksena Kuopioon on perustettu luonnontieteellinen museo sekä jo mainitut luonnonsuojelualueet. Puijon maiseman ja luonnon puolustaminen ovat KLYY:n tärkeimpiä asioita ja sen puolesta KLYY on tehnyt useita kannanottoja. (Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys 2013.)

Siilinjärven Luonnonsuojeluyhdistys on luonnon- ja ympäristönsuojelusta sekä luonnonharrastamisesta kiinnostuneiden paikallisyhdistys. Siilinjärven luonnonsuojeluyhdistys on perustettu 1976, ja se on Suomen luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistys. Vuonna 2013 siinä oli yli 90 jäsentä. Yhdistyksen tehtävänä on edistää paikallista luonnon- ja ympäristönsuojelua sekä ylläpitää luontoon kohdistuvaa harrastusta ja tutkimusta. Yhdistys järjestää retkiä ja yleisötilaisuuksia sekä ottaa tarvittaessa kantaa ja antaa lausuntoja muun muassa esillä olevista kaavoista ja hankkeista. (Siilinjärven luonnonsuojeluyhdistys ry.) Yhdistys on järjestänyt perheluontokerhoja, johon osallistuneita vanhempia vastasi tämän tutkimuksen kyselyyn.

4.2 Riistaveden Vaarunvartijat ry

Partiolaisilla on Kuopiossa neljätoista lippukuntaa, joista Riistaveden Vaarunvartijat ry on yksi. Riistaveden lippukunta on perustettu vuonna 1986 ja siinä toimii tällä hetkellä noin viisikymmentä jäsentä. Toiminta perustuu Suomen Partiolaisten hyväksymään partio-ohjelmaan ja -menetelmään. Vuonna 2008 julkaistuun partio-ohjelmaan kuuluu Suomessa tällä hetkellä viisi ikäkausiohjelmaa. Nämä ovat sudenpennut (7 - 10 -vuotiaat), seikkailijat (10 - 12 -v.), tarpojat (12 - 15 -v.), samoajat (15 - 17 -v.) ja vaeltajat (18 - 22 -v.).

Riistavedellä sudenpennuissa on kaksi ryhmää, seikkailijoissa ja samoajissa yksi. Riistaveden Vaarunvartijoilla on myös ystävyyslippukunta Karjalan Partiolaiset Petroskoissa. Venäjälle tehdään retkiä samoaja- ja vaeltajaikänsä ehtineiden kanssa. Riistaveden partiolaisten toiminta on tunnettu erä- ja ulkoilmapainotteisuudestaan. Yhteistyötä tehdään muiden alueen lippukuntien kanssa, var-

sinkin vanhempien partiolaisten ryhmissä, sillä niissä ryhmäkoot ovat pieniä ja toiminta vähäistä. Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin Riistaveden Vaarunvartijoiden seikkailijaikäisiä partiolaisia. (Riistaveden Vaarunvartijat ry/Kari Tuovinen 2014.)

4.3 Luonto-Liitto ry

Luonto-Liitto ry on lasten ja nuorten luonnonharrastus- ja ympäristönsuojelujärjestö. Luonto-Liitto on yksi harvoista koko maan kattavista ympäristöalan kansalaisjärjestöistä Suomessa. Se on ainoa nuorten omaehtoiseen ympäristötoimintaan keskittyvistä järjestöistä. Luonto-Liitto on Suomen luonnonsuojeluliiton nuorisojärjestö ja se on perustettu vuonna 1943. Nykyään järjestö keskittyy ympäristöpoliittiseen vaikuttamiseen, luonnonharrastukseen ja ympäristökasvatukseen. Luonto-Liitolla on kahdeksan piirijärjestöä, kaksi paikallisyhdistystä ja yksi paikallinen toimintaryhmä. Jäseniä on noin 7500. Toimintaa järjestetään ympäri Suomea. (Luonto-Liitto ry 2013.)

Luonto-Liiton Kuopion elin on Savo-Karjalan piiri (SaKa). Piiri järjestää muun muassa luontokerhoja ja leirejä, ympäristöpoliittista kampanjointia ja opintopiirejä ajankohtaisista asioista. Kesällä 2013 SaKa järjesti Kuopiossa ja Kolilla viisi luontoleiriä, joista yksi oli perheleiri. (Luonto-Liitto/SaKa 2013.) Opinnäytetyötä varten haastateltiin lapsia Kuopion Karhonsaaren perheleirillä. Samaisella leirillä tehtiin myös kyselytutkimusta lasten vanhemmille.

4.4 4H-Yhdistys

4H-järjestön ydintehtävänä on tarjota mahdollisuuksia lasten ja nuorten tasapainoiseen kehittymiseen ja vastuuntuntoon kasvamiseen. 4H-järjestö on kansainvälinen, poliittisesti sitoutumaton nuorisojärjestö, joka tarjoaa toimintaa 7 - 28 -vuotiaille nuorille. 4H-järjestö on perustettu Yhdysvalloissa ja sillä on toimintaa yli sadassa maassa. Neljän H:n perustana ovat sanat Head, Hands, Heart ja Health, suomeksi Harkinta, Harjaannus, Hyvyys ja Hyvinvointi. Suomessa 4H

on toiminut vuodesta 1928 lähtien. Se on jäsenmäärältään Suomen suurimpia nuorisjärjestöjä. (4H-järjestö 2013.)

Kuopion 4H-yhdistys ry järjestää lapsille ja nuorille kerhoja koko Kuopion kaupungin alueella. Kerhot on suunnattu 6 - 12 -vuotiaille, mitä vetävät koulutetut ohjaajat. Kerhoja on toiminnassa yhdeksän. Kerhojen lisäksi 4H työllistää nuoria kotipalvelutehtäviin, kuten siivousapuun, pihatöihin, lasten hoitoon ja koirien ulkoilutukseen. Kotipalvelutoiminnalla rahoitetaan nuoriso- ja kerhotoimintaa. Erilaiset kurssit ja koulutuksen kuuluvat 4H:n toiminta-alaan ja 4H tukee nuorten työelämävalmiuksia ja työllistymistä. (4H-Kuopio 2013.)

5 Luonto harrastuksena

Yhteiskunta on olemassa ja siellä ollaan koko ajan. Emme kuitenkaan tee ”yhteiskuntaretkiä”, mutta luontoretkeä teemme. Miksi luontoon on mentävä erikseen? Onhan luontokin olemassa ja olemme siellä koko ajan, aivan kuten mielämme olevamme yhteiskunnassa. (Cantell 2004, 35.) Yhteiskuntaa ei harrasteta, mutta voiko luontoa harrastaa? Vai onko se vain yksi elementti minkä tahansa ulkoilmaharrastuksen kohdalla? Lehdissä näkee haastatteluita, joissa joku sanoo olevansa luontoharrastaja tai jonkin ryhmän sanotaan olevan luontoharrastajia. Metsäntutkimuslaitos (Metla) on tutkinut luonnon virkistyskäyttöä valtakunnallisissa inventoinneissaan. Se on myös julkaissut tilastoja luontoharrastuksiin osallistumisesta Suomessa. (Sievänen & Neuvonen 2011.) Perinteisinä luontoharrastuksina pidetään esimerkiksi metsästystä, kalastusta ja retkeilyä. Myös luonnon tarkkailu ja luonnontuotteiden keräily kuuluvat tähän samaan ryhmään.

Tätä opinnäytetyötä varten jouduttiin pohtimaan, kuinka rajata lajit, joita kutsua luontoharrastukseksi. Lisäksi täytyi pohtia, miten lapsi tai nuori ymmärtää luontoharrastuksen. Lopulta kirjattiin lajeja, jotka ovat niin sanotusti perinteisiä luontoharrastuksia, sekä lajeja, jotka ovat uusia ja jollain tapaa luontoon liittyviä. Lapsille ja nuorille tehdyissä kyselyissä listattiin lähinnä kaikille tuttuja lajeja. Näitä ovat kalastus, sienestys, marjastus, retkeily, geokätköily, suunnistus ja

valokuvaaminen. Suunnistusta lapsi ei välttämättä yhdistä heti luontoon liittyväksi harrastukseksi, mutta sen avulla toivottiin vastaajien huomaavan omista harrastuksistaan luontoon liittyviä asioita. Esimerkiksi metsästys jätettiin pois luvanvaraisuutensa takia, mutta se on tässä työssä otettu esille Suomen suuren harrastajamäärän takia. Lisäksi luontoharrastuksiin usein yhdistetty maastohiihto jätettiin pois, koska kyselyissä tiedusteltiin lapsen muita harrastuksia, joissa sen uskottiin tulevan esille. Lopulta luontoharrastukset taulukoitiin kolmeen kategoriaan. Ensimmäisenä ovat nämä perinteiset, toisena luontoon läheisesti liittyvät ja kolmantena luontoliikunta. Taulukkoon 1 on jaoteltu luontoharrastukset oman näkemykseni mukaan. Osan lajeista voisi liittää useampaankin ryhmään, mutta selkeyden vuoksi yksi laji on listattu vain yhteen ryhmään kuuluvaksi.

Taulukko 1. Luontoharrastukset ryhmiteltynä.

Perinteiset luontoharrastukset	Luontoon liittyviä harrastuksia	Luontoliikunta
metsästys, kalastus, sienestys, marjastus, muu keräily, lintujen tarkkailu, muu luonnon tarkkailu, retkeily	geokätköily, valokuvaaminen, ratsastus/hevosharrastus	maastohiihto, suunnistus, lenkkeily, veneily, uiminen luonnonvesissä, vaellus/patikointi, lumikenkäily, retkiluistelu, kiipeily, maastopyöräily

Nykyään on tarjolla monenlaisia kursseja ja kerhoja eri harrastusmuodoille. Lisäksi lapsi altistetaan kilpailulle jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja lapsen oletetaan sitoutuvan lajiin kuin lajiin täysipainoisesti, jolloin aikaa ei jää muille harrastuksille. Televisio opettaa arjen olevan yllätyksiä ja räiskyntää täynnä ja lasten kalenteri täyttyy helposti erilaisella toiminnalla alakouluikäisestä asti. Metsäntutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan 95 % suomalaisista harrastaa ulkoilua ja luonnossa virkistäytymistä. Joka kymmenes retkeilee, neljäsosa patikoi ja puolet marjastaa tai sienestää. (Sievänen & Neuvonen 2011.) Tässä työssä toivottiin saavan selville, ovatko nämä niin sanotusti hiljaiset ja rauhalliset lajit karsituneet myös lasten harrastuksista. Luonnon harrastamisessa on erikoista se, että luonnossa ei välttämättä tarvitse tehdä yhtään mitään. Hiljaisuuden kuunteleminen ja sen kestäminenkin ovat taitoja. Luonto on harrastuksena paljon muu-

takin kuin vain valikoimamme laji. Se on oppia hiljaisuudesta ja itsensä kanssa olemisesta. Se on ymmärrystä elämän moninaisuudesta ja kunnioitusta kaikkea elävää kohtaan.

Nykyään mihin tahansa harrastukseen joudutaan myös usein lähtemään erikseen. Voiko käydä niin, että luontoharrastus muuttuu tulevaisuudessa luontoa vastaan? Ajamme autoilla tai lennämme lentokoneilla kauemmas vain saadaksemme kokea erämaan tuntua, retkeillä tai hiihtää, eikä huomata miten samalla itse asiassa rasitamme luontoa toiminnallamme? (Cantell 2004, 35.) Elämysten ja kokemusten metsästyksen lomassa voisi hetkeksi hidastaa ja miettiä, onko luonto kuitenkin lähempänä, aivan kuten lapsi voi sen nähdä.

5.1 Perinteisiä luontoharrastuksia

Luonnon havainnoinnin aloittaminen ei vaadi erityisvarusteita tai -välineitä. Riittää, kun on halu oppia luonnosta. Jokainen voi tarkkailla lähiluontoaan asuinpaikasta tai iästä riippumatta. Kirjastosta löytyy lajinmääritysoppaita aktiivisemmille tarkkailijoille kasvien, lintujen tai sienten tunnistusta varten. Lintujen tarkempaa havainnointia varten voi hankkia kiikarit. Kuitenkin lapselle ja nuorelle luontoa osaavan ja asiantuntevan henkilön apu on tärkeää, jotta innostus harrastukseen säilyy. Erilaiset yhdistykset ja seurat järjestävät luontoretkeä, ohjattuja lintutornipäiviä ja erilaisia asiantuntijailtamia luonnosta kiinnostuneille. Luonnon havainnointi on helppo liittää myös muihin harrastuksiin, kuten maastohiihtoon, patikointiin tai kalastukseen. Talvella hiihtoretken yhteydessä voi opetella tunnistamaan hangelta liikkuneiden eläinten jälkiä ja kesällä patikoidessaan voi yrittää tunnistaa lintuja laulustaan. (Metsähallitus 2013.)

Retkeily on parhaimmillaan koko perheen yhteinen harrastus. Metsähallituksen luonto.fi-sivusto esittelee monia retkeilykohteita, joista jokainen voi löytää itselleen sopivan. Suomesta löytyy useita retkeilyreittejä ja merkittyjä polkuja, mutta myös vaativampaan makuun sopivia eräkohteita. Aloittelevan harrastajan voi olla helpompaa kulkea merkityllä reitillä, missä myös telttailu- ja tulentekopaikat on tarkoin suunniteltuja. (Metsähallitus 2013.)

Marjojen, sienten, yrttien ja kukkien keräily kuuluvat suomalaisten metsäisiin harrastuksiin. Marjat ja sienet ovat puhdasta ja terveellistä ruokaa. Monella lapsella mustikoiden tai kantarellien kerääminen vanhempien tai isovanhempien kanssa on ensimmäisiä metsään liittyviä kokemuksia. Lapsi voi siis oppia varhain lähi- ja luomuruoan käsitteet sekä lähiluonnon hyödyn. Myös esikoulu- ja alakoululuokan kanssa saatetaan pistäytyä poimintaretkellä. Marjastus ja sienestys ovat sallittuja jokamiehenoikeuksien nojalla, mutta hyviin tapoihin kuuluu pysyä riittävän kaukana asumuksista. Keräilyharrastus sopii kaiken ikäisille. Luonnonrauhasta nauttiva menee marjastamaan yksin, mutta metsään voi mennä myös porukalla. Yhdessäolon ja marja- tai sienisaaliin lisäksi porukassa voi opetella tuntemaan luontoa ja perehtyä ekologiseen elämäntapaan. Marjastus tai sienestys on myös hyvä keino retkeilyn ja jokamiehenoikeuksien tunteamisen parantamiseksi. (Metsähallitus 2013.)

Metsästys on uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Harrastuksena se ei ole helpoimmasta ja vaivattomimmasta päästä. Metsästys on luvanvaraista toimintaa ja sitä varten täytyy suorittaa metsästäjäutkinto. Läpäistyään kokeen saa metsästyskortin. Suomessa on noin 300 000 metsästyskortin suorittanutta. Metsästyskortti ei kuitenkaan oikeuta metsästämään missä tahansa, vaan pyyntiin täytyy olla aina maanomistajan lupa. (Suomen riistakeskus/Videosara 2005.) Metsästys ei ole vain aseita ja saalistusta, vaan se on myös yhdessäoloa, tulilla istuskelua, yöpymistä ulkona ja luonnossa olemista. Eräseuran toiminta pitää pieniä kyliä virkeänä ja kokoaa syksyisin koko kyläyhteisön yhteen peijaisten muodossa. Yhä harvempi lapsi pääsee vanhempiensa mukana oppimaan metsästyksen saloja. Eräseurojen jäsenissä alkaa ikä painaa ja vähitellen toiminta hiipuu. Tämä on onneksi havaittu ja nykyään lapsille ja nuorille on tarjolla eräkoulutusta ja -neuvontaa.

Kalastus sopii kaikenikäisille, jopa 2 - 3 -vuotiaille, kunhan toimitaan heidän ehtoiltaan ja heidän erityistarpeensa huomioon ottaen. Kalastuksen oppii sitä paremmin, mitä aiemmin sen pariin ryhtyy. Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry on kampanjoinut nuorten kalastusharrastuksen ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Sen tunnetuimmat hankkeet ovat Kaverin kanssa kalaan, Koukusta keittiöön ja Kalakaveri. (Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry

2013.) Suomessa on erinomaiset mahdollisuudet kalastusharrastukseen. Vesistöjä löytyy ympäri Suomen, ja kalastusoikeudet ovat laajat. Suomessa alle kahdeksantoistavuotiaat eivät tarvitse erillisiä lupia kalastusharrastukselleen. Lisäksi onkiminen ja pilkkiminen kuuluvat jokamiehenoikeuksiin. Myös kalastukseen liittyy paljon muuta kuin pyydykset ja saaliit. Veneily, vesistötuntemus, lajituntemus ja ulkoilu kuuluvat olennaisena osana kalastuksen oheistoimintaan. (Metsähallitus 2013.)

5.2 Luontoon liittyviä harrastuksia

Geokätköily on Yhdysvalloista liikkeelle lähtenyt harrastusmuoto. Se sai alkunsa Yhdysvaltojen poistettua häirinnän GPS-paikannussatelliiteista vuonna 2000. Geokätköilyssä kätköilijät etsivät erilaisiin paikkoihin piilotettuja ”aarteita” eli geokätköjä. Kätköjä etsitään yleensä GPS-laitteen avulla, mutta aloitteleva harrastaja voi etsiä kätköjä myös kartan avulla. Suomessakin geokätköilyä harrastavat jo useat tuhannet henkilöt. Geokätköily on koko perheelle sopiva harrastus, jossa yhdistyvät seikkailu, ulkoilu ja liikunta. Vaikka kätköjä on kaupunkiympäristössäkin, harrastuksen kautta voi oppia tuntemaan myös erilaisia luontokohteita. Usein kätkö piilotetaan paikkaan, jonka kätkijä haluaa muidenkin kokevan ja näkevän. (Hakala 2013.)

Ratsastus on erittäin suosittu harrastus Keski-Euroopassa, mutta myös Suomessa lajin harrastajamäärät ovat kasvaneet etenkin kaupunkien ympäristössä. Ratsastus on hyvä kunnon kohottaja, minkä lisäksi se parantaa tasapaino- ja koordinaatiokykyä. Ratsastus on sallittua jokamiehenoikeudella, mutta se ei saa aiheuttaa vahinkoa eikä häiriötä. Ratsain luonnon näkee hieman erilaisesta näkökulmasta. Elävän luontokappaleen kanssa toimiminen lisää vastuuntuntoa ja yhteistyökykyä. (Metsähallitus 2013.) Harrastuksena ratsastus on monipuolinen ja joustava ja se sopii kaikenikäisille. Suomessa ratsastuksen harrastajia on noin 160 000, joista pääosa tyttöjä. Useimmat ratsastusseurat toteuttavat lasten ja nuorten harrastetoimintaa, joihin kuuluu retkiä, tempauksia, tapahtumia ja hevoskerhotoimintaa. Jotkut ratsastustallit järjestävät ratsastusvaelluksia, joihin

voi osallistua sellainenkin, joka ei ole ennen ratsastanut. (Suomen ratsastajainliitto 2013).

Valokuvaamisesta ja erityisesti luonnon kuvaamisesta on tullut monelle harrastus kameroiden digitalisoitumisen myötä. Enää ei tarvitse taiteilla filmirullien kanssa, saati kehittää filmejä itse. Kamera alkaa olla jo useassa kännykässäkin, joten helpoimmillaan luontotapahtuman saa ikuistettua vain suuntaamalla kamera ja napsauttamalla kuvan. (Kauppinen 2013.) Kuvat saa myöhemmin tallennettua tietokoneelleen tai kuten niin usein nykyään, julkaistua sosiaalisen median kanavilla. Luontoa kuvataan monin eri tavoin. Yksi kuvaa hyönteisiä, toinen lintuja ja kolmas kasveja. Neljäs kuvaa luonnonilmiöitä salamoinnista revontuliin ja viides vain maisemia. Valokuvaajille yhteistä on kuitenkin inspiroituminen luonnosta ja sen tapahtumista.

5.3 Luontoliikunta

Maastohiihto ja -pyöräily, suunnistus, lenkkeily, veneily, uiminen luonnonvesissä, patikointi, lumikenkäily ja kiipeily sekä retkiluistelu ovat monelle tuttuja lajeja ja monen suomalaisen harrastuskin. Osaan lajeista opitaan jo alakouluikäisestä lähtien, osa vaatii enemmän harjoittelua ja kouluttautumista tai erikoisvälineitä. Lajit liittyvät läheisesti luontoon ja tässä työssä kyseiset lajit määriteltiin luontoliikunnaksi.

Kiipeily aloitetaan usein sisätiloissa, mutta kokeneemmat etsivät uusia väyliä Suomen kallioilta, jyrkänteiltä ja kivikoista. Kiipeily vaatii osaamista, harkintakykyä ja oikeanlaisia varusteita. Harrastuksen aloittamiseksi suositellaan kurssin käymistä, joita seurat järjestävät. Kursseja järjestävät myös erilaiset ohjelmapalveluyritykset. Kiipeily kuuluu jokamiehen oikeuksiin, mutta maanomistajan lupa tarvitaan, mikäli toiminta on maksullista tai ohjattua. Lisäksi toiminnan täytyy olla häiriötöntä ja tapahtua luonnon ehdoilla. Kiipeily on mainio keino päästä näkemään luonto uudenlaisesta näkökulmasta. Fyysisten ponnistelujen lisäksi kiipeily antaa onnistumisen elämyksiä, upeita luontokokemuksia ja mahdollisuuden ihailla kauniita maisemia. (Metsähallitus 2013.)

Maastohiihto on perinteinen suomalainen kuntoa ja terveyttä edistävä liikuntamuoto. Se liitetään usein läheisesti luontoon, sillä ladut kulkevat metsissä ja järven jäillä. Hiihtäen pääseekin tarkkailemaan hyvin talvista luontoa. Hangelta voi löytää eläinten jälkiä, joiden jättäjästä ei yleensä näe vilaustakaan. (Metsähallitus 2013.) Erilaiset hiihtovaellukset ovat nousussa matkailuvaltioksi talvisessa Suomessa. Ne tarjoavat hiihtämisen lisäksi vaihtuvia maisemia, erilaisia nähtävyyksiä ja ateriointia luonnon keskellä sekä mahdollisuuden kokea luonto ja sen hiljaisuus. Esimerkkejä vaelluksista ovat Rajalta rajalle -hiihto ja Kalevala -hiihto. Lapset pääsevät usein jo ennen koulun aloittamista kokeilemaan hiihtoa, sillä Suomessa on hyvät ulkoiluverkostot ja vilkas seuratoiminta. Lisäksi Osuuspankki on jo vuosia järjestänyt pienille lapsille tarkoitettuja Hippo-hiihtoja.

Lumikenkäily on noussut kilpailijaksi hiihdolle. Sen harrastajamäärät ovat lisääntyneet viime vuosina lajin helppouden ja vaihtelevien talviolosuhteiden vuoksi. Toisin kuin hiihto, lumikenkäily ei vaadi erityistä tekniikan opettelua tai kelivoiteluosaamista, eikä lumen määrällä ole väliä. Lumikengillä pääsee mihin tahansa, eikä sitä varten tarvitse reittejä. Lumikengillä myös pääsee hiihtoa paremmin alueille, joissa ihmisen toiminta ei näy eikä kuulu, jolloin luonnon aistiminen on kokonaisvaltaisempaa. Lumikenkäretkiä järjestävät urheiluseurat ja ohjelmapalveluyritykset, joissa lajiin pääsee tutustumaan. (Metsähallitus 2013.)

Maastopyöräily on lisännyt suosiotaan ja sille varattuja reittejäkin on kehitetty ympäri Suomea. Pyöräily, luistelu sekä veneily ja melonta ovat sallittuja jokamiehenoikeuksien nojalla, kunhan toiminta ei aiheuta haittaa ja häiriötä. Veneilijä tai meloja pääsee tarkkailemaan luontoa, kalastamaan, uimaan tai vain nauttimaan auringosta. Talven tullen luistellen pääsee näkemään järvimaiseman erinäköisenä. Niin pyöräily, luistelu kuin veneily ja melontakin kasvattavat kuntoa, mutta ne ovat myös mainioita keinoja tutustua luontoon ja lähiympäristöön. Samalla pääsee ihailemaan maisemia, tarkkailemaan luontoa tai vain nauttimaan ulkoilusta.

6 Tutkimusmenetelmät opinnäytetyössä

6.1 Laadullista ja määrällistä tutkimusta

Tässä opinnäytetyössä pääasiallinen tutkimusote on laadullinen. Tutkimusky-symyksiin pyritään etsimään vastauksia yksilöiden kokemuksista ja ajatuksista. Työn tavoitteena on saada esiin lasten ja nuorten ääni ja selvittää heidän luon-toharrastuksiaan ja kiinnostusta luontokerhotoimintaan.

Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä, sillä siltä puuttuu oma teoriansa ja perususkomuksensa. Sen takia laadullisen tutkimuksen määrittely on hankalaa, eikä sitä helpota omien erityisten tutkimus-tekniikoiden puuttuminen. (Metsämuuronen 2006, 83.) Laadullista tutkimusta kutsutaan useassa menetelmäoppaassa ymmärtäväksi tutkimukseksi. Sitä on myös luonnehdittu pehmeäksi tutkimukseksi. Laadullista tutkimusta pidetään postmodernina tutkimuksena, sillä se kyseenalaistaa modernin tiedenäkemyk-sen, jonka mukaan ihminen käyttäytyy säännönmukaisesti ja hänen käyttäyty-mistään voidaan ennustaa ja kontrolloida. Postmodernin suuntauksen mukaan käyttäytyminen on riippuvainen kontekstista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 21–22.)

Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen. Perinteinen erottelu kvantitatiivisen eli määrälli-sen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välillä perustuu siis tietämisen tapaan; ilmiön ymmärtämiseen tai selittämiseen. Ymmärtämisen voi ajatella olevan eläytymistä tutkimuskohteisiin liittyviin ilmapiiriin, ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28.) Laadullinen tutkimus ei siis pyri selittämään ilmiöitä vaan ymmärtämään niitä.

Tässä tutkimuksessa käytössä on myös kvantitatiivinen tutkimusote. Tämän vuoksi tehtiin kyselylomake. Tiedon kerääminen haastatteluin olisi ollut aikaa vievää ja työlästä. Lisäksi lomake tavoittaa useampia yksilöitä. Määrällisen tut-kimuksen ominaispiirteitä ovatkin muun muassa vastaajien suuri lukumäärä, tiedon strukturointi ja mittaaminen sekä tiedon esittäminen numeroin. Määrälli-nen tutkimus on menetelmä, joka antaa yleisen kuvan mitattavien ominaisuuks-

sien välisistä suhteista ja eroista. Määrällisellä tutkimuksella halutaan vastaus kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. (Vilkkä 2007, 13.) Määrällinen tutkimus kertoo siis numeroin tutkittavasta asiasta.

Monessa oppaassa on esitetty taulukoita ja luetteloita määrällisen ja laadullisen tutkimuksen eroista. Jo aiemmin kirjoittamastani voidaan huomata laadullisen tutkimuksen edustavan postmodernia ja määrällisen modernia suuntausta. Laadullinen ymmärtää ja määrällinen selittää. Määrällinen tutkimus on jäsennehty tarkkoine kyselylomakkeineen, kun taas laadullisen tutkimuksen haastattelut voivat olla täysin avoimia. Ei kuitenkaan pidä olettaa näiden kahden menetelmän olevan toistensa vastakohtia tai toisiaan pois sulkevia.

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen yhdistämistä on nimitetty monistrategiseksi tutkimukseksi. Yhdistämisestä on käytetty myös nimityksiä triangulaatio, sekastrategia tai yhdistetyt operaatiot (Hirsjärvi & Hurme 2008, 28). Kahden tutkimusmenetelmän käyttöä tässä opinnäytetyössä puoltavat tutkimuksen luotettavuuden parantuminen, kahden erilaisen ympäristön (jo luontotoiminnassa mukana olevat ja koululaiset) yhdistäminen ja kiinnostuneisuuden määrä. Opinnäytetyö käyttää pääasiallisena tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista, jota kvantitatiivinen tukee. Vastaukset kysymyksiin mitä, miten ja millainen ovat siten painotettumpia kuin kuinka moni, usein tai paljon.

6.2 Aineistonhankintamenetelmät laadullisessa tutkimuksessa

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonhankintamenetelmiä on useita. Näitä ovat esimerkiksi haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmiä voi käyttää rinnan, eri tavoin yhdistettynä tai vaihtoehtoisesti tutkimusongelman mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Laadullinen aineisto on tekstiä, joka on tutkijasta riippuvaista tai riippumatonta. Esimerkiksi haastattelut ja kyselyt ovat tutkijasta riippuvaisia, kun taas päiväkirjat, omaelämäkerrat ja kirjeet tutkijasta riippumattomia. (Eskola 2001, 15.) Tässä työssä päädyttiin valitsemaan aineistonhankintamenetelmiksi teemahaastattelu ja ky-

selylomake. Menetelmät eivät ole vain laadullisen tutkimuksen menetelmiä, vaan niitä voidaan käyttää myös kerättyä määrällisen tutkimuksen aineistoa.

Laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin, joten lukumäärää tärkeämpää on saada tieto pieneltä joukolta ihmisiä, joilla on paljon kokemusta tai tietoa tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71 ja 85). Laadullinen tutkimus perustuu usein pieneen tapausmäärään, vaikka aineiston määrä olisikin suuri. Muutamasta haastattelusta kertyy monesti useita sivuja puhtaaksi kirjoitettua materiaalia (Eskola 2001, 61). Määrällisessä tutkimuksessa vastauksia tarvitaan vähintään sata, mikäli halutaan käyttää tilasto-ohjelmia. Lisäksi ryhmiä vertailtaessa (esimerkiksi tytöt ja pojat) joka ryhmässä täytyisi olla vähintään kolmekymmentä yksilöä. Lukumääriin päästäessä varmistetaan tarkemmat tulokset ja parempi yleistettävyyden. (Vilka 2007, 57.)

6.2.1 Haastattelut

Haastattelua pidetään yleisimpänä tapana hankkia laadullista aineistoa. Haastattelun tavoite on selvittää, mitä jollakulla on mielessään (Eskola 2001, 85). Joustavuutensa ansiosta haastattelu sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelun avulla voidaan saada selville vastausten taustalla olevia motiiveja ja ei-kielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Haastattelu on joko strukturoitu, puolistrukturoitu tai avoin haastattelu. Strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys ovat kaikille haastateltaville samat. Puolistrukturoitu poikkeaa strukturoidusta siten, että kysymyksiin ei ole valmiita vastauksia, vaan haastateltava vastaa omin sanoin. Myös kysymysten järjestys voi vaihdella. Teemahaastattelu eroaa puolistrukturoidusta hieman, sillä siinä kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat ja vain haastattelun aihepiirit ovat kaikille samat. Strukturoimaton eli avoin haastattelu käyttää avoimia kysymyksiä. Tällöin haastattelija rakentaa haastattelun haastateltavan vastausten mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 43-48.)

Tässä tutkimuksessa päädyttiin teemahaastatteluun. Haastateltaville haluttiin antaa mahdollisuus kertoa omin sanoin ajatuksiaan, mutta myös haastattelijalle mahdollisuus toteuttaa haastattelut vapaamuotoisesti. Haastatteluja tehtiin vain jo kerho- ja leiritoiminnassa mukana oleville lapsille. Teemahaastattelun valintaa puolsi sen toteuttaminen kerho- tai leiriympäristössä, jossa lapset olivat jo päässeet toteuttamaan erilaisia tehtäviä ja leikkejä. Oletuksena tietysti oli, että lapsilla olisi paljon kerrottavaa jo tapahtuneista asioista ja sen vuoksi haastatteluista saisi paljon aineistoa. Haastatteluja tehtiin Luonto-Liiton perheleirillä ja Riistaveden partiolaisille.

6.2.2 Kyselylomakkeet

Kyselylomake määritellään eri tavoin oppaasta riippuen. Yksi teos luokittelee sen strukturoiduksi haastatteluksi, toisessa se on lomakehaastattelu ja kolmas ei pidä sitä haastatteluna lainkaan. Kyselylomake voidaan postittaa tai sen voi kerätä paikan päällä. Kyselylomake voi sisältää monivalintakysymyksiä, avoimia ja sekamuotoisia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä vastausvaihtoehdot on ennalta määrätty ja kysymysmuoto vakioitu. Avoimissa kysymyksissä vastaaja voi kirjoittaa sanallisen vastauksen vapaasti. Sekamuotoisissa kysymyksissä osa vastausvaihtoehdoista on ennalta määrättyjä, joiden lisäksi on yksi tai useampi avoin kysymys. (Vilkkä 2007, 62.)

Tässä työssä toiseksi aineistonhankintamenetelmäksi valittiin kyselylomake. Kyselyjä tehtiin kerholaisten ja leiriläisten vanhemmille ja ala- ja yläkoululaisille. Koululaiskyselyt järjestettiin kuuteen eri Kuopion kouluun. Vanhempien näkemyksiä kartoitettiin vertailun vuoksi. Miten vanhemmat näkevät luontotoiminnan ja mitä siltä odotetaan? Vanhemmat toimivat lastensa esikuvina, jolloin heidän esimerkillään on suuri vaikutus harrastusvalintoihin. Lisäksi vanhemmat kustantavat lastensa harrastuksia, jolloin harrastukset voivat valikoitua taloustilanteen mukaan. Koululaisille järjestetyllä kyselyllä haluttiin selvittää lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostusta osallistua luontokerhoon. Kysely painottui luontokerhoa koskeviin kysymyksiin, sillä kyselyllä haettiin pohjaa kerhon järjestämiseksi.

6.3 Aineiston analysointitapa

Tässä opinnäytetyössä aineistonhankintamenetelminä käytettiin haastatteluja ja kyselyitä. Aineiston analysointitapa tulisi olla selvillä jo aineistoa kerättyä. Analyysi aloitetaan usein jo haastattelutilanteessa. Haastattelu usein litteroidaan eli kirjoitetaan sanasta sanaan paperille, jotta se saadaan tekstiksi ja helpommin järjestettäväksi ja jäsennehtäväksi. Litteroinnin jälkeen aineisto selvennetään ja siitä karsitaan pois kaikki epäolennainen. Vasta tämän jälkeen voi tehdä varsinaista analyysiä: tiivistämistä, luokittelua, teemoittelua, tyypittelyä ja tulkintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135–137.)

Tämän työn aineiston tulkinnassa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Se on perusanalyysimenetelmä kaikessa laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105–106). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja saadaan näin vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu siis tulkintaan ja päättelyyn. Tutkijan on pyrittävä ymmärtämään tutkittavia heidän näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113.)

Kyselylomakkeiden analyysissä tarvitaan määrällisen aineiston analyysitapaa. Toisin kuin laadullisessa tutkimuksessa, määrällisessä tutkimuksessa tutkimusaineiston kerääminen, käsittely, analysointi ja tulkinta ovat erillisiä vaiheita. (Vilkkä 2007, 106.) Määrällisessä tutkimuksessa kerätty aineisto muutetaan aina muotoon, jossa se voidaan käsitellä tilastollisesti. Yleisintä on tallentaa tiedot havaintomatriisiksi. Havaintomatriisi on taulukko, jossa yksi rivi vastaa yhtä havaintoa ja yksi sarake yhtä muuttujaa. (Vilkkä 2007, 117.) Opinnäytetyön kyselylomakkeiden tulkintaa varten käytettiin määrällisen aineiston analyysitapaa.

7 Tutkimustulokset

7.1 Kerholaisten ja leiriläisten haastattelut

Tämän opinnäytetyön yhtenä aineistonhankintamenetelmänä olivat teemahaastattelut jo kerho- tai leiritoiminnassa oleville lapsille. Haastatteluja (liite 1) tehtiin Luonto-Liiton Karhonsaaren perheleirillä Kuopiossa ja Riistaveden Vaarunvartioiden seikkailijaryhmän partiolaisille. Haastateltavia oli kaikkiaan kaksitoista ($n=12$). Lapsia oli neljävuotiaasta kolmentoista ikäiseen. Haastatteluilla pyrittiin saamaan selville lasten harrastuksia, kiinnostusta luontotoimintaan ja sitä mikä leirillä tai kerhossa viehättää.

Haastatelluista tyttöjä oli kuusi ($n=6$) ja poikia kuusi ($n=6$). Ohjaajien mukaan leireillä ja kerhoissa jakauma on yleensä vaihdellut suurestikin. Joissain ryhmissä on vain yksi poika tai yksi tyttö tai sitten kumpaakin sukupuolta yhtä monta. Haastattelua varten ei valikoitu tiettyä sukupuolta. Vastaajajoukko olisi voinut olla mikä tahansa, mutta tähän tutkimukseen jakauma meni tasan. Haastateltujen vastauksista ei löytynyt suuriakaan eroavuuksia. Oli joitain lajeja, jotka vain tytöt mainitsivat harrastuksenaan, samoin myös poikien osalta. Ratsastus oli selkeästi tyttöjen laji. Pojilla vastaava laji oli metsästys. Kalastus löytyi kummankin vastaajaryhmän harrastuksista, samoin retkeily ja hiihto. Kummankin joukon harrastuksissa liikunnalliset lajit menivät muiden lajien ohitse. Luontoharrastuksissa eroja ei jo mainittuja lukuun ottamatta ollut.

Partiossa tai leirillä olleet kokivat kyseisen toiminnan olevan heille ehdottomasti tärkein luontoharrastus. Muita harrastukseksi tunnustettavia lajeja olivat kalastus, metsästys ja ratsastus sekä jossain määrin myös retkeily. Muista luontoharrastuksista mainittiin myös marjastus ja sienestys, suunnistus ja luonnossa liikkuminen. Valokuvaamista ei yhdistetty luontoon ennen asiasta mainitsemista. Luontoa ei juuri kuvattu, mutta esimerkiksi hieno maisema haluttiin tallentaa, jos kamera oli käden ulottuvilla. Valokuvaamista ei kukaan pitänyt harrastuksena, vaan se nähtiin enemmän hupina ja muistojen tallentamisena. Ratsastuskin mainittiin hyvänä liikuntana, mutta ei erikseen luontoharrastuksena. Eläimistä, varsinkin hevosista, pidettiin, mutta hevosharrastusta ei yhdistetty luontoon,

koska toiminta tapahtuu talleilla. Partiossa tai leirillä tapahtuvaa kaikkea toimintaa pidettiin luontoharrastuksena, mutta niitä ei kerrottu harrastettavan muuten. Kalastus oli ainoa laji, jota harrastettiin muutenkin ja sitä toivottiin niin leirille kuin kerhoiltoihin.

Hiihto, pyöräily ja luistelu ovat hyviä esimerkkejä lasten luontoliikuntalajeista, joita lapsi itse ei heti osaa yhdistää luontoon. Nämä lajit nähtiin lähinnä vain liikuntana. Vasta kysyttäessä todettiin esimerkiksi hiihtämisen aikana katseltavan maisemia tai eläinten jälkiä lumessa. Hiihto, pyöräily ja luistelu sekä uiminen olivat toimintoja, joita tehtiin kavereitten kanssa ja jotka nähtiin mahdollisuutena siirtyä paikasta toiseen. Niiden luonto-osuutta ei pidetty merkittävänä, vaikka muutoin lajeja saatettiin tehdä useamminkin. Yleensäkin liikuntaa lapset pitivät tärkeänä ja monella oli useampi liikuntaharrastus satunnaisten hiihdon, pyöräilyn tai luistelun lisäksi. Osa lajeista, kuten pyöräily tai luonnossa (metsässä) liikkuminen rajoittui paljolti kesäaikaan. Suurimpana syynä tähän oli parempi mahdollisuus olla kavereitten kanssa, kun ei ollut koulua. Luontoliikuntalajit olivat myös sellaisia, joita harrastettiin useimmiten kavereitten kanssa, mutta retkeily, metsästys sekä marjastus ja sienestys tapahtuivat vanhempien tai isovanhempien kanssa.

"No jos on silleen tylsää, eikä oo partioo, niin kyllä ehkä sitte voi mummon ja ukin kaa käyä marjassa." Tyttö, 12 v.

"Noo, mä silleen, mä käyn mun isän kanssa metsällä. Yleensä koko perhe on mukana." Tyttö, 13 v.

"No isoveli oli partiossa ja sitten eräily on muutenki suvussa." Poika, 12 v.

"No ei ehkä sienestämässä tai marjastamassa, mutta retkillä käyään. Makkaraa paistamassa ja kalassa. Ja silleen." Tyttö, 12 v.

Kalastamassakin käytiin vanhempien tai muun perheen kanssa, mutta se oli kavereitten kanssa toteutettavista luontoharrastuksista suosituin. Luontoon ja eräilyyn käytettiin paljon vähemmän aikaa ja siihen katsottiin riittävän kerran viikossa oleva partioilta, leirit tai vanhempien tai isovanhempien kanssa satunnaisesti tehty marjastus- tai metsästysreissut. Perheen kanssa tehtiin silloin tällöin myös retkiä makkaranpaistoihin ja telttailuihin, mutta niitä ei pidetty niinkään harrastuksena vaan yksittäisinä käynteinä ja perheen yhteisenä aikana.

Luontokerhon lapset mielsivät sanana luonnon tutkimiseksi tai pienten lasten touhuksi. Varsinkin leirin haastateltavat tunsivat olevansa kohderyhmää, mutta esimerkiksi partiolaiset pitivät itseään sellaiseen jo liian vanhana. Erilaisiin kerhoihin tai leireille osallistumiseen vaikuttivat erityisesti kaverit. Nuorimmilla vastaajilla vanhemmat olivat tärkein vaikutin osallistumiseen. Myös aiemmat huonot kokemukset tai kuulopuheet vaikuttivat halukkuuteen osallistua tarjottavaan toimintaan.

"Ehkä enemmän, et sielä liikutaan luonnossa, tutkitaan kasveja, ehkä vähän enemmän liikutaan luonnossa." Tyttö, 12 v. (kysymykseen luontokerhosta)

"Ehkä jos ois aikaa, ku nyt mulla on ainaki joka päivällä harrastus." Tyttö, 12 v. (kysymykseen luontokerhoon osallistumisesta)

"Riippuu mimmonen luontokerho on." Poika, 12 v. (kysymykseen luontokerhoon osallistumisesta)

Toiminnassa pysymiseen tai siihen uudelleen hakeutumiseen vaikuttivat selkeästi hyvät kokemukset ja kaverit. Kerhoista tai leireistä oli kuultu useimmiten kavereilta tai kaverit olivat suositelleet osallistumaan. Lisäksi uusien kaverien saaminen kerhoista tai muista harrastuksista mainittiin tärkeänä seikkana toiminnassa pysymiseen. Vasta kavereiden jälkeen tuli oma kiinnostus ja halu opetella tai harrastaa. Usein harrastuksiin mentiin kavereitten kanssa, pois luki- en jo mainitut lajit vanhempien ja isovanhempien kanssa. Yksin harrastettiin lähinnä musiikki- tai muita taidelajeja.

"Partiossa on parasta tapahtumat, leirit ja sitte tämmöset vappaajutut, että saa metässä tehdä vähän vappaammin, ettei koko ajan tarvi niinko ohjelman mukkaan tehdä." Poika, 12 v.

"Partiossa on parasta kaikki pelit ja sitte leirit." Tyttö, 13 v.

"Hei muuten, siihen vielä, mitä haluais täällä tehdä, niin onkia, tehdä onget!" Poika, 7 v.

"Ois mukavampaa, kun ois enemmän kavereita täällä..." Poika, 4 v.

Harrastustoimintaan oli yleensä lähdetty heti ensimmäisen koululuokan alettua. Nuorimmat haastatellut kulkivat vanhempiensa tai isovanhempiensa mukana tutustumassa eri lajeihin. Heillä oli jo näkemys, että koulun alettua aloitetaan oma harrastus tai jatketaan jo olevia, sillä muutamaa lajia lapsi piti jo harrastuksenaan. Partiolaisetkin olivat olleet mukana toiminnassa kolmesta neljään vuotta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Kysyttäessä jatkoa, moni aikoi jat-

kaa ainakin yläkouluun asti, mutta sen jälkeen toiminnassa ei uskottu enää olevan. Muutama aikoi jatkaa partiolaisena niin kauan kuin vain mahdollista. Ei pelkästään partiota, mutta myös muita lajeja oli alettu harrastaa kouluun astumisen myötä. Monella lapsella oli useita harrastuksia, joissa käytiin joka viikko. Eri päiville oli eri harrastuksensa. Uusiin kerhoihin tai harrastuksiin ei uskottu lähdettävän, koska nykyäänkään ei aikaa tahtonut jäädä ylimääräiseen.

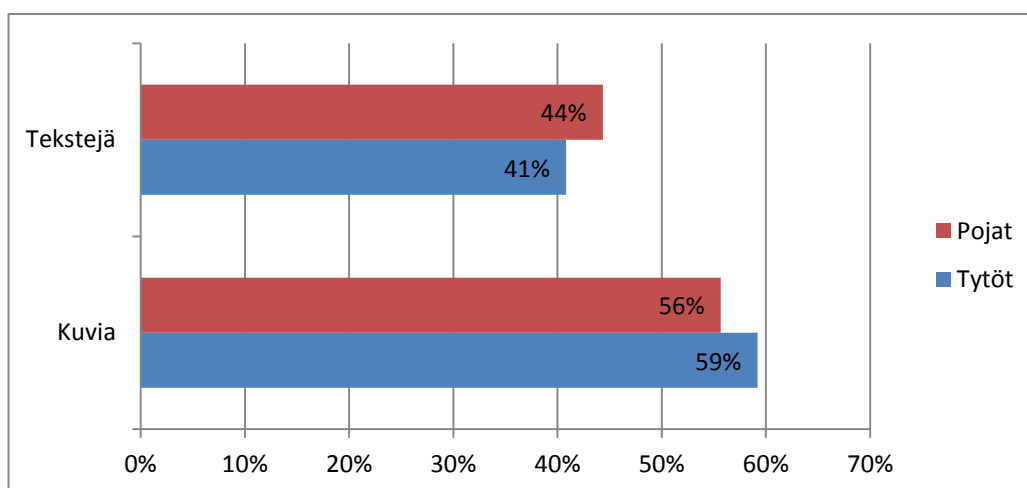
7.2 Kysely alakoululaisille

Kyselyt lähetettiin tietoisesti vain kuuteen kouluun. Ne valikoituivat tutkimukseen sijaintinsa vuoksi, minkä alueelle mahdollinen luontokerho tultaisiin järjestämään. Muutama kouluista toimii yhteiskouluna, millä toivottiin saatavan enemmän vastauksia niin ala- kuin yläkoululaisilta.

Kysely alakoululaisille ei tuottanut tulosta useasta yrityksestä huolimatta. Ensimmäinen soitto- ja sähköpostikierros tuotti kieltäviä vastauksia tai ei vastausta lainkaan. Uuden yrityksen ja kehotusten jälkeen ei vastauksia kyselyyn tullut. Viimeisenä keinona toimeksiantajan kanssa otettiin yhteyttä tiettyihin henkilöihin, jotka toimivat biologian opettajina tai ovat olleet mukana luonto- ja ympäristötoiminnassa. Tuloksena oli yksi kieltävä vastaus. Lopuilta tavoittelemlta henkilöiltä ei vastausta kuulunut. Syitä kieltäytymiseen voi olla useita. Kouluilla ja opettajilla on tekemistä luokkiensa kanssa riittämiin, eikä tämän tutkimuksen kysely ole varmasti ainoa heille esitetyistä pyynnöistä. Lisäksi tutkimuspyynnön ajoittuminen alkusyksyyn saattoi vaikuttaa osallistumiseen.

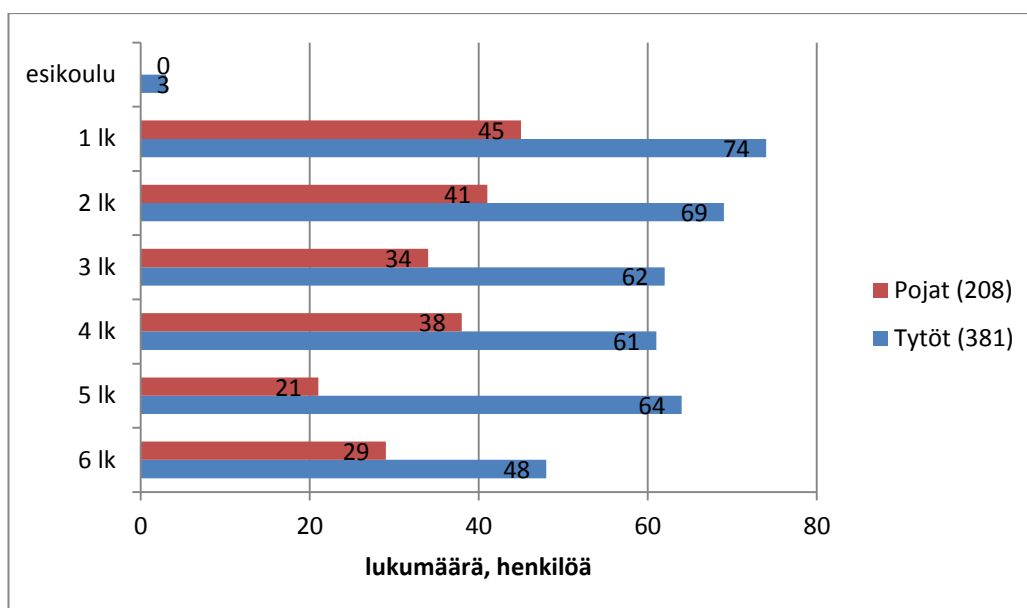
Tutkimuksen tässä vaiheessa oli pakko pysähtyä miettimään, miten jatkaa eteenpäin. Toimeksiantajan ja ohjaajan kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen päädyttiin muuttamaan aineistonhankinnan menetelmää. Käsittelyyn ja analysoitavaksi otettiin Kuopion alakoulujen oppilaiden tekstit ja kuvat Kyhähäys 2013 -lehdestä. Kyhähäys on vuosittain ilmestyvä Kuopion kolmenkymmenen kahden alakoulun oppilaiden teoksia, tekstejä ja piirustuksia esittelevä julkaisu.

Vuoden 2013 aiheena oli luonto ja ympäristö. Kyhhäys 2013 sisältää yhteensä 595 tekstiä ja kuvaa ja niiden tekemiseen on osallistunut kaiken kaikkiaan 589 lasta. Ero luvuissa selittyy sillä, että usean kuvan tai tekstin toteuttamisesta vastasi useampi lapsi ja joidenkin kuvien ja tekstien tuottamisesta vastasi kokonainen luokka. Nämä luokkien alla olevat teokset ovat mukana laskuissa, mutta niistä ei tietenkään voinut eritellä tyttöjen ja poikien osuutta. Lisäksi selvitettiin, kuinka monta tyttöä ja poikaa Kyhhäyksen tekoon on osallistunut ja miten lapset jakaantuvat eri luokille. Tyttöjen teoksia oli reilusti enemmän (n=381) ja heidän osuutensa oli melkein 65 %. Poikien osuus oli siten vain 35 % (n=208). Lehteen ovat sekä tytöt että pojat tehneet enemmän kuvia kuin tekstejä. Jos vertaa tyttöjen ja poikien osuutta kaikista teoksista, ovat pojat saaneet lehteen tyttöjä enemmän tekstejä kuin kuvia (kuvio 1).

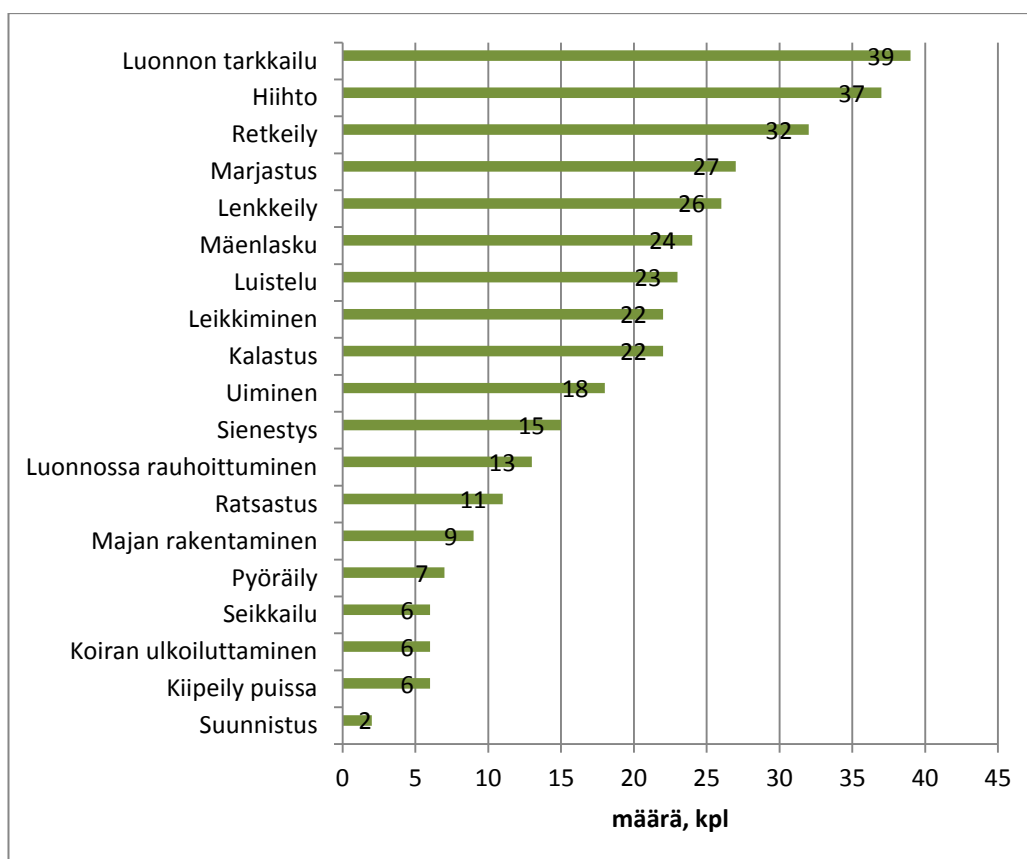
Kuvio 1. Kuvien ja tekstien osuudet Kyhhäys 2013 -lehdessä.

Kyhhäykseen on valikoitunut melko tasaisesti kaikkia vuosiluokkia, joskin määrä laskee tasaisesti 1. luokalta 6. luokkaan. Tyttöjen osuus on kaikilla vuosiluokilla suurempi ja suurin ero on viidesluokkalaisten kohdalla, jossa tyttöjen määrä on kolminkertainen poikiin nähden. Lukuja havainnollistaa kuvio 2.

Kuvio 2. Kyhähäys 2013 luokittain.

On huomattava, että Kyhähäyksessä on kuitenkin annettu lapsille tehtäväksi kirjoittaa tai piirtää tietystä aiheesta ja eri kouluilla näkökulmakin on saatettu antaa valmiiksi. Näin ollen Kyhähäyksen käyttö tutkimusaineistona antaa siten kuvaa, että kaikki lapset olisivat kiinnostuneita luonnosta ja luontoharrastuksista. Siksi käytinkin aineistoa vain selvittääkseni, mitä luontoharrastuksia lapsilla on tai mistä he tietävät. Käytin teosten purkamiseen sisällönanalyysiä tilastoinnin lisäksi. Tavoite ei ole ollut analysoida jokaista tekstiä tai kuvaa erikseen. Alkuun tilastoin lehden sisällön. Tarkoitus oli saada selville, mitä luonnossa harrastetaan, eri harrastusten ilmenemiskerrat ja eroavuuksia tyttöjen ja poikien välillä. Tarkastelin myös eri-ikäisten lasten välisiä eroja luontoharrastuksissa. Mitä minkäkin ikäiset lapset luonnossa harrastavat tai mistä heillä on kokemuksia? Kuviosta 3 käyvät ilmi Kyhähäyksessä mainitut luontoharrastukset ja niiden määrä (kpl).

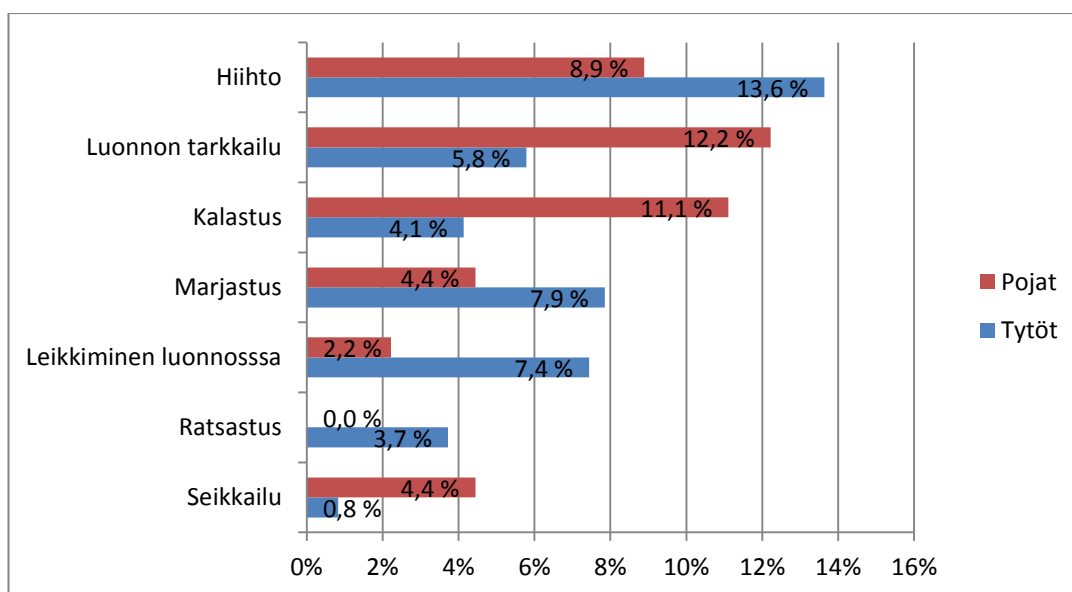

Kuvio 3. Luontoharrastusten ilmenemiskerrat Kyhähäyksessä.

Alakoululaisten kyselyvastausten puuttuminen muovautui lopulta tutkimusta täydentäväksi. Kyhähäyksestä analysoitavaksi päätyi enemmän kuvia ja tekstejä, joiden tietosisältö on varmasti laajempi kuin mitä kyselyllä olisi selville saanut. Tekstit ja kuvat sisälsivät niitäkin lasten harrastuksia ja käsityksiä luonnosta, joiden esilletuloa epäilin kyselyssä saavani selville. Kyselyyni luontoharrastuksista ei ehkä olisi tullut vastaukseksi majan rakentamista, puissa kiipeilyä tai seikkailua metsässä.

On korostettava, että Kyhähäykseen lapsi on voinut kirjoittaa niitä luontoharrastuksia, mitä on mieleen juolahtanut tai mitä on viimeksi tehnyt. Kyhähäyksestä pyrittiin kuitenkin selvittämään, onko tyttöjen ja poikien luontoharrastuksissa eroa. Oli mietittävä, tuoko tällainen erittely lisäinformaatiota. Haluttiin kuitenkin tietää, onko tyttöjen ja poikien luontoharrastuksissa eroa ja voiko sillä olla vaikutusta luontokerhoon osallistumiselle tai muulle luontoharrastuneisuudelle. Erot selvitettiin kaikista Kyhähäyksessä mainituista luontoharrastuksista, mutta kuvio esitetään vain suurimmista eroavuuksista (kuvio 4). Niistä harrastuksista, jotka

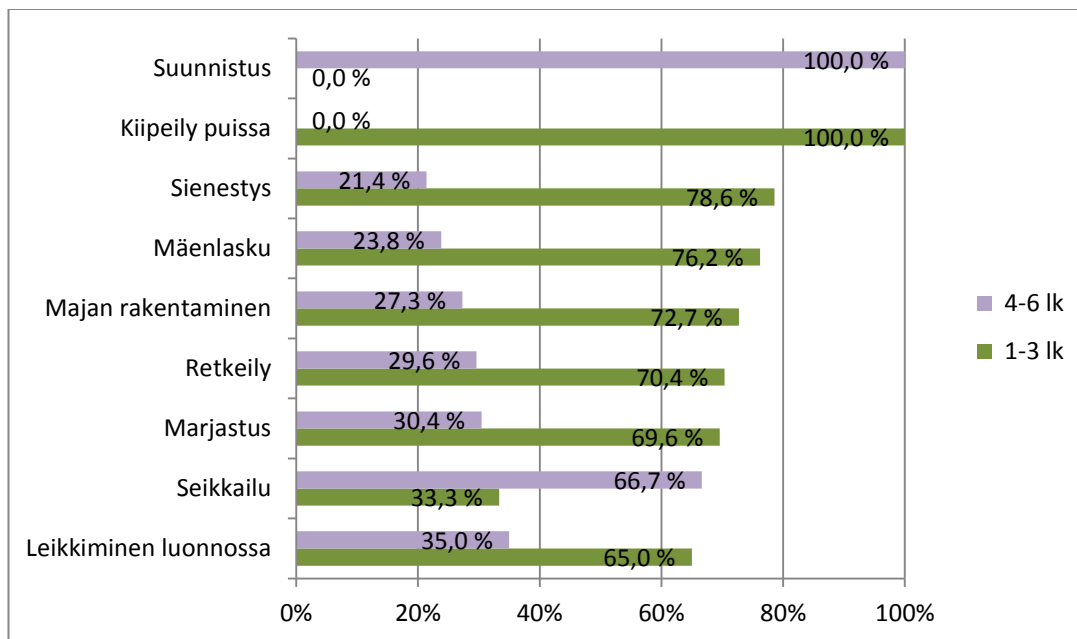
molemmilla sukupuolilla esiintyivät yhtä usein, ei katsottu tarpeelliseksi esittää kuvioita. Suurimmat erot tyttöjen ja poikien välillä ovat kalastuksessa ja luonnon tarkkailussa, molemmat poikien eduksi. Luonnon tarkkailuun on huomioitu lintujen ja muiden eläinten tarkkailun ja vuodenaikojen seurannan sekä esimerkiksi eläinten jälkien tutkiskelun lumessa. Lisäksi seikkailu metsässä tai luonnossa kuuluu enemmän poikien luontoharrastuksiin. Tyttöjen harrastuksiin kuuluvat marjastus, ratsastus ja hiihto poikia useammin. Tytöt myös mainitsivat leikkimisen luonnossa huomattavasti useammin kuin pojat.

Kuvio 4. Tyttöjen ja poikien suurimmat erot luontoharrastamisessa.

Tyttöjen ja poikien harrastuksista löytyi eroavuuksia, joten haluttiin tietää eroavatko 1. - 3. luokkalaisten ja 4. - 6. luokkalaisten luontoharrastukset toisistaan ja kuinka paljon. Pohjana käytettiin kaikkia Kyhhäys 2013 -lehdessä mainittuja luontoharrastuksia ja kuvio 5 tehtiin havainnollistamaan tuloksia ainoastaan suurimmista eroista näiden luokkaryhmien välillä. Muutaman luontoharrastuksen kohdalla käy selvästi ilmi eroavuudet näiden ryhmien välillä. Alempien luokkien kohdalla ei ole joitain harrastuksia lainkaan, joita 4. - 6. luokkalaiset mainitsevat. Kiipeily puissa, majan rakentaminen, leikkiminen luonnossa, mäenlasku ja sienestys ja marjastus ovat selkeästi 1. - 3. luokkalaisten luontoharrastusten kärjessä. 4. - 6. luokkalaisilla ainoastaan suunnistus ja seikkailu ovat alempia luokkia suositumpaa. Muiden harrastusten kohdalla osuudet pysyivät kutakuinkin samoina. Liikunnalliset luontoharrastukset kuten hiihto, luistelu ja uiminen

näyttävät pysyvän harrastuksissa mukana lapsen iästä huolimatta, mikäli siihen on oppinut pienestä lähtien. Lisäksi luonnon tarkkailu, kalastus ja ratsastus olivat sellaisia harrastuksia, joihin löytyi mainintoja tasaisesti eri-ikäisten joukosta.

Kuvio 5. Suurimmat erot 1. - 3. ja 4. - 6. luokkalaisten luontoharrastuksissa.

7.2.1 Kyhhyäys 2013 sanoin ja kuvin

Lasten kirjoitukset Kyhhyäyksessä liittyvät hyvin vahvasti lähiluontoon ja kokemuksiin läheltä. Kuopion luonnon ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet tiedostetaan niin Puijon kuin muun kaupungin osalta. Tärkeinä luontoon liittyvinä kohteina mainitaan Puijo, Kallavesi saarineen ja Saaristokaupungin sillat. Sisävesiristeilyt ja luistelutapahtuma Ice Marathon yhdistetään myös luontoon ja sen harrastamiseen kuuluvaksi. Puijo on lapsille metsiensä, suojeluarvonsa, polkujen ja reittien, erilaisten urheilutoimintojen ja maisemansa takia Kuopion tärkein luontokohde.

"Puijon Tornista kaikki näkevät, sieltä on aivan huikeat näkymät." Maiju H. 6 lk

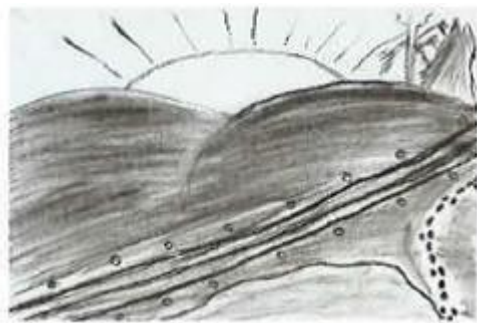
"On meillä Kuopiossa nyt koti, paikka jossa on parhaat saaristot ja tutut järvistöt." Neea P. 4 lk

"Kuopiota ympäröi Kallavesi, siellä isot muikut pesii." Jussi J. 5A

"Kuopio on kiva kesällä. Siellä voi uida hiekkarannalla. Syksyllä voi kerätä sieniiä ja lehtiä." Jenni 2A

"Talvella täällä voi hiihtää ja luistella sekä laskea mäkeä." Elli 2A

Myös lasten piirtämät kuvat kertoivat lähiluonnosta ja sen merkityksestä lapselle. Kuvissa näkyy hyvin se, mitä lapsi ymmärtää luonnolla. Se, mikä näkyy kodin tai koulun ikkunasta ja missä pääsee kulkemaan, välittyy hyvin kuvien kautta. Lähiluonto on lapselle ensimmäinen ja tärkein kontakti luontoon ja laajempaan ympäristökuvaan. Kyhähäyksen piirustuksissa näkyvät juuri nämä lähimaiseman asukit: ora-

Kuva 1. Jälkiä talvimaisemassa. Marianne I.

va, pikkulinnut ja jänikset. Myös kettu, ilves ja riistalinnut tunnetaan, sekä useiden eläinten talviset jäljet. Myös Mariannen piirustus (kuva 1) paljastaa talvipäivän tapahtumia. Kuopiolaiset lapset pääsevät metsään selvästi kauemmas kuin vain Puijon mäkiin. Puijo on kuitenkin tutuin ja tunnetuin käyntikohde lapsille. Sen torni on tuttu kaikille ja se näkyy monessa maisemakuvassa. Puijoon liitetään kuvissa laskettelu, lenkkeily, retkeily ja luonnon tarkkailu.

Marjastus, sienestys, kalastus ja jopa metsästys kuuluvat lasten kokemuksiin luontoaktiviteetteihin. Muista harrastuksista hiihto, luistelu ja ratsastus kiinnostavat lapsia heidän piirtämiensä kuvien perusteella. Piirustuksissa näkyvät myös retkeily, telttailu ja muu ulkoilu, mutta luontoon liitetään myös koiran ulkoiluttaminen, mäenlasku ja kiipeily. Piirustukset kertovat, kuinka monipuolinen ja laaja käsitys lapsilla on luonnosta ja sen tarjoamista harrastusmahdollisuuksista. Lapsille maailma on se, mitä on ehtinyt kokemaan ja näkemään, jolloin kuvissa korostuu kodin, koulun ja mummolan tarjoamat mahdollisuudet tutustua luontoon ja ympäristöön.

Mitä vanhempia lapset ovat, sitä laajempi ja tarkempi heidän käsityksensä ja tietämyksensä maailman luonnosta ja ympäristöstä on. Tämä käy ilmi myös Kyhähäyksestä. 1. - 3. luokkalaisten piirustukset kertovat suurpiirteisesti asioista: lintuja, metsää tai yleistä kuvaa lähiluonnosta. 4. - 6. luokkalaisilla kuvat alkavat olla yksityiskohtaisempia: linnut ja muut eläimet piirretään lajitunnistaen ja ret-

kellä on käyty Puijoa etäämpänä. Kuivissa näkyy tietämys ja osaaminen ja kiinnostus omia harrastuksia kohtaan. En väitä, etteikö 1. - 3. luokkalaisten kuivissa olisi myös tarkkuutta ja yksityiskohtia, mutta tuon ikäluokan teokset sisältävät enemmän satumaisia piirteitä, ehkä unelmia, toiveita ja mielikuvitusta. Vanhempien lasten piirustukset ovat realistisempia; ne kuvaavat sitä, mikä tiedetään todeksi, niistä on ikään kuin jäänyt pois mahdottomuus. Kuivissa on kuitenkin värit ja toiveikkuus. Ehkä niissä on se, millaisena asioiden haluttaisiin pysyvän.

Kyhhäyksen teksteissä ja kuivissa luonto nähdään ja koetaan parempana paikkana kuin kaupunki. Luonnon hiljaisuutta, siisteyttä ja kauneutta pidetään tärkeänä ja suojeltavana ominaisuutena. Luonnon hyviksi puoliksi mainitaan myös eläimet, kasvit ja puut, raikas ilma ja hyvä tuoksu. Aleksin piirustus (kuva 2) sisältää kaikki lasten mainitsemat hyvät elementit. Vaikka lapset näkevät luonnon hyvänä ja mieluisana paikkana

Kuva 2. Kuopion luonto on kaunis. Aleks I.

ja sinne mennään mielellään, voi teksteistä löytää myös negatiivisempia asioita. Tekstien tarinoissa ja tosielämän kertomuksissa kerrotaan metsän synkkyudesta, pelottavista äänistä, petoeläimistä ja eksymisen mahdollisuudesta. Lapsille on selvää, että metsässä ja järvellä liikkuesssa on vaaranpaikkoja ja täytyy tietää, kuinka toimia eri tilanteissa.

"Parasta luonnossa on, että saa nauttia metsän hiljaisuudesta" Christian 3 lk

"Luonto on tärkeä eläimille ja ihmisille" Krista 2 lk

"Luonnossa on kiva jutella, vaikka vettä sataa." Joel N. 1 lk

"Oppia että ei saa kerätä karpässieniä." Seelia N. 2C

"Ei karhut ole pelottavia, ne ovat suojelevia. Ne pentujansa suojelee, hyvin niitä varjelee. Jos joku niitä vaanii, niin jopa selkäpiitä karmii." Emma V. 4 lk

Luonnosta myös kannetaan huolta ja sen kohtaloa murehditaan. Roskaamista, saastuttamista ja puiden kaatamista pidetään erittäin huonona asiana ja tulevaisuudessa nähdään roskien peittämä maa. Lisäksi jatkuva rakentaminen, eläinten väheneminen ja muu luonnon tuhoutuminen puhuttavat lapsia. Kuopiossa pinnalla olleet asiat, kuten toriremontti, siltatyömaat, Puijon golfsuunnitelmat ja

muut suuret projektit löytyvät myös lasten teksteistä. Ainaista rakentamista pidetään pahana, varsinkin jos sen tieltä kaadetaan puita tai tuhotaan muuten luontoa. Metsien häviämisestä kannetaan huolta ja Puijon metsien säilyttämisen puolesta kirjoitetaan. Puistopuiden kaatouhkakin on kantautunut lasten korviin. Ihmisen toiminta ja sen vaikutukset luontoon osataan yhdistää ja lapsille toivotaan parempaa tulevaisuutta.

"Sinä olet se, joka pitää luonnosta huolta. Elä roskaa tai vahingoita luontoa." Lotta P. 3A

"Olin tyytyväinen, jos Puijon metsää ei tuhottaisi ja saastutettaisi." Ella T. 3A

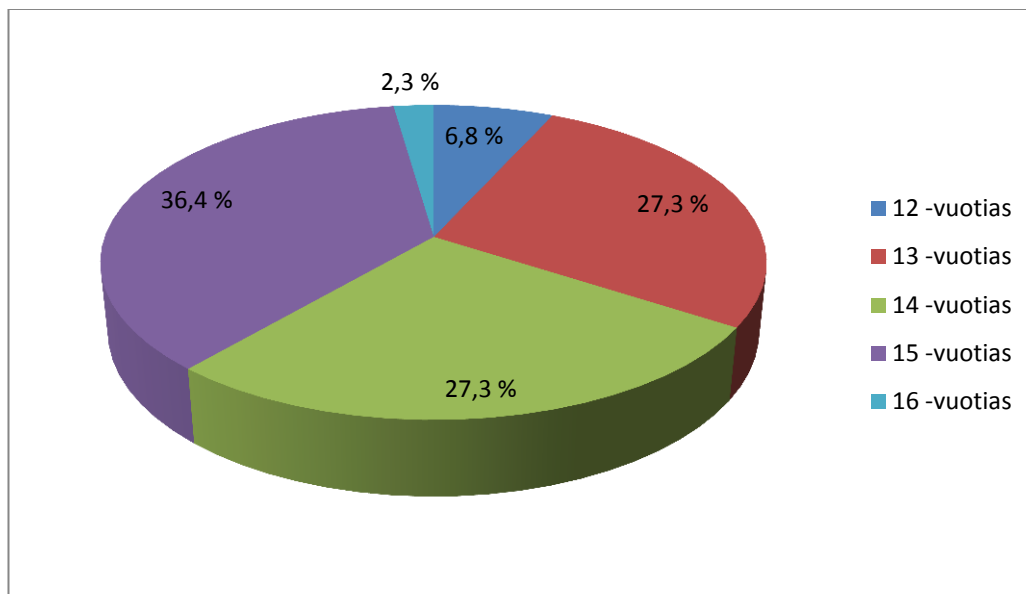
"Uudet Kallan -sillat antavat hyvät pyöräilymahdollisuudet." Aino 6C

Kaiken kaikkiaan luonto, luontoharrastukset ja luonnonsuojelu ovat lapsia kiinnostavia ja heille tärkeitä asioita. Teksteistä ja kuvista huomaa, että monessa kuopiolaisessa kodissa luonto kuuluu jollain tapaa harrastuksiin. Lapset tunnistavat ja tietävät luontoon liittyviä asioita, mutta eivät ehkä yhdistä kaikkia harrastuksia tai toimintoja luontoon. Ihmisen toiminta ja vaikutus luontoon ymmärretään myös hyvin. Se, mitä teksteissä ja kuvissa on, ei ole pelkästään oppia kirjoista ja kouluista. Se on lapsen kokemuksia, haaveita, toiveita ja näkökulmia omasta ympäristöstä. Luontoon liittyvien harrastusten kautta lapsi saa tietoa elämän monimuotoisuudesta, luonnon tärkeydestä ja sen suojelusta sekä omasta itsestään osana luontoa.

7.3 Kysely yläkoululaisille

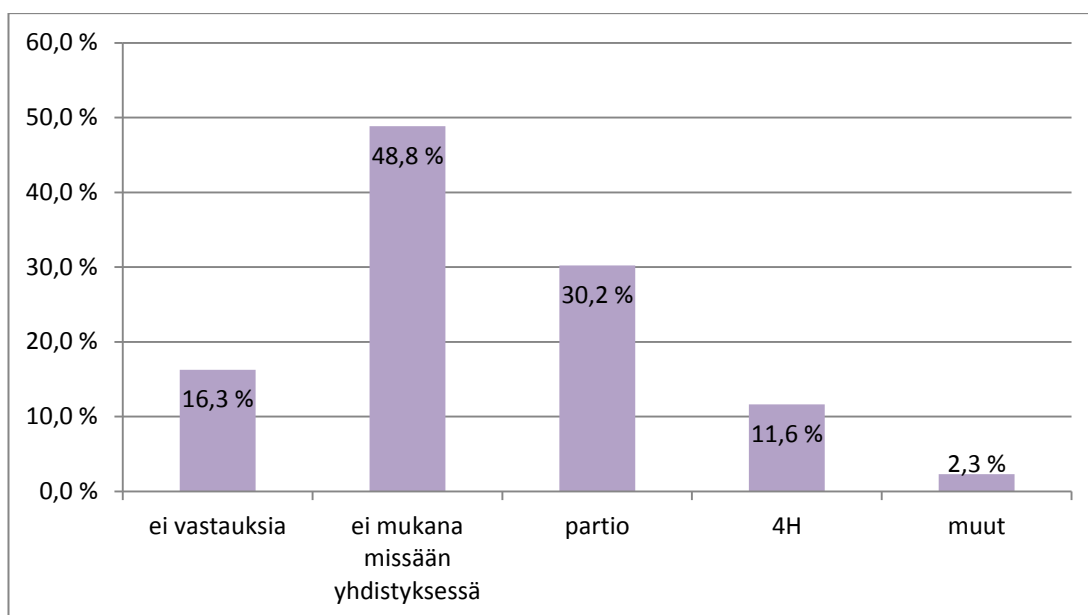
Kysely yläkoululaisille (liite 2) onnistui selkeästi paremmin kuin kysely alakoululaisille. Kysely toimitettiin kolmeen eri kouluun. Vastauksia ensimmäisellä kieroksella ei tullut kuin yhdestä koulusta. Kehotusten ja uusien koulujen lisääminen listaan tuotti tuloksia kahden luokallisen verran. Näidenkin jälkeen yritettiin vielä kerran, mutta tuloksetta. Vastauksia yläkoululaisten kyselyyn tuli viisikymmentä (n=50). Näistä hyväksyttyjä vastauksia on neljäkymmentäneljä (n=44). Vastauksista siten 12 % jouduttiin hylkäämään muun muassa vastausten epä johdonmukaisuuden vuoksi. Hyväksytyistä vastauksista kaksikymmentäkahdeksan (n=28) on tyttöjen ja kuusitoista (n=16) poikien. Kaikista vastaajista eniten

oli 15-vuotiaita, joiden osuus oli reilusti yli kolmasosa. 14- ja 13-vuotiaiden osuudet olivat reilu neljäsosan. 12- ja 16-vuotiaita oli vain muutama kaikista vastaajista (kuvio 6).

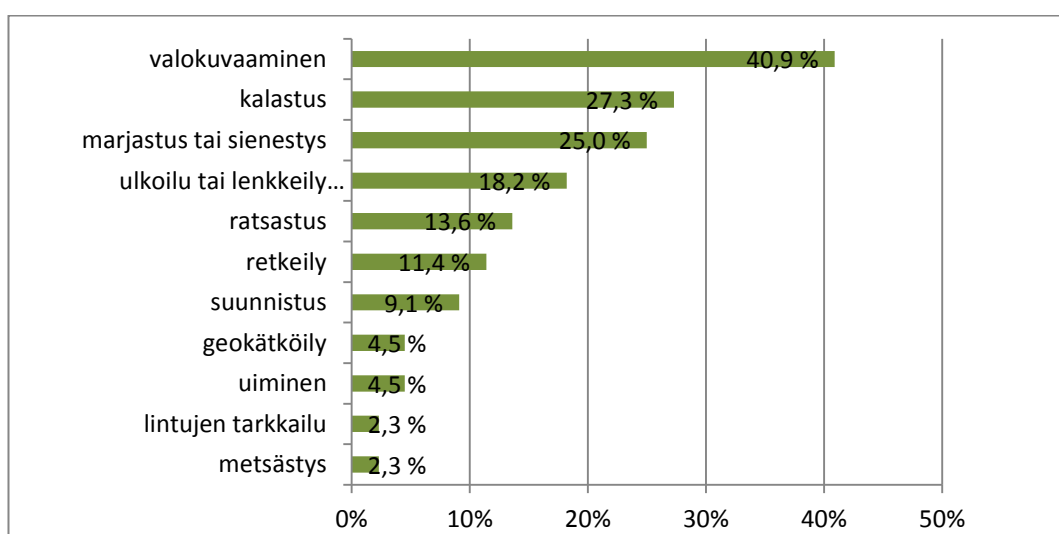
Kuvio 6. Vastaajien ikäjakauma kyselyssä.

Kyselyssä selvitettiin vastaajien järjestöaktiivisuutta, jota havainnollistaa kuvio 7. Vastaaja sai merkitä useamman kuin yhden annetuista vastausvaihtoehdoista. Vastaajista melkein puolet ilmoitti, että ei ole ollut tai ei tällä hetkellä ole minäkään yhdistyksen toiminnassa mukana. Partio toiminta oli suosituinta ja siinä on ollut tai on tällä hetkellä mukana kolmasosa vastaajista. Muihin yhdistyksiin tai järjestöihin kuului reilu kymmenesosa vastaajista. Vastaamatta kysymykseen jätti peräti seitsemän vastaajaa.

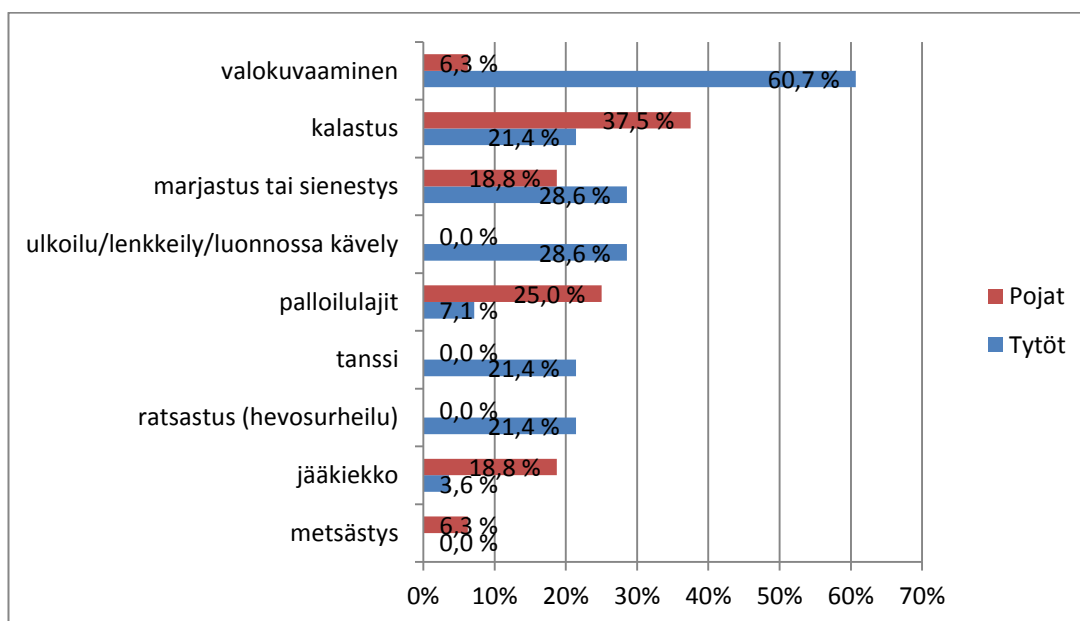
Kuvio 7. Vastaajien mukanaolo eri yhdistysten toiminnassa.

Kysymykseen luontoharrastuksista oli annettu vastausvaihtoehtoja valmiiksi, mutta vastaajalla oli myös mahdollisuus lisätä muitakin luontoharrastuksia. Luontoharrastuksista valokuvaamisen ilmoitti harrastukseksi noin 41 % kaikista vastaajista. Marjastus tai sienestys kuuluu neljäsosan luontoharrastuksiin ja kalastusta ilmoitti harrastavansa lähes kolmasosa vastaajista. Vastaajista 18,2 % ilmoitti harrastukseksi ulkoilun tai lenkkeilyn luonnossa. Muita mainittuja luontoharrastuksia olivat ratsastus, retkeily, suunnistus, geokätköily ja uiminen. Lintujen tarkkailu ja metsästys kuuluivat vain muutaman harrastukseen (kuvio 8).

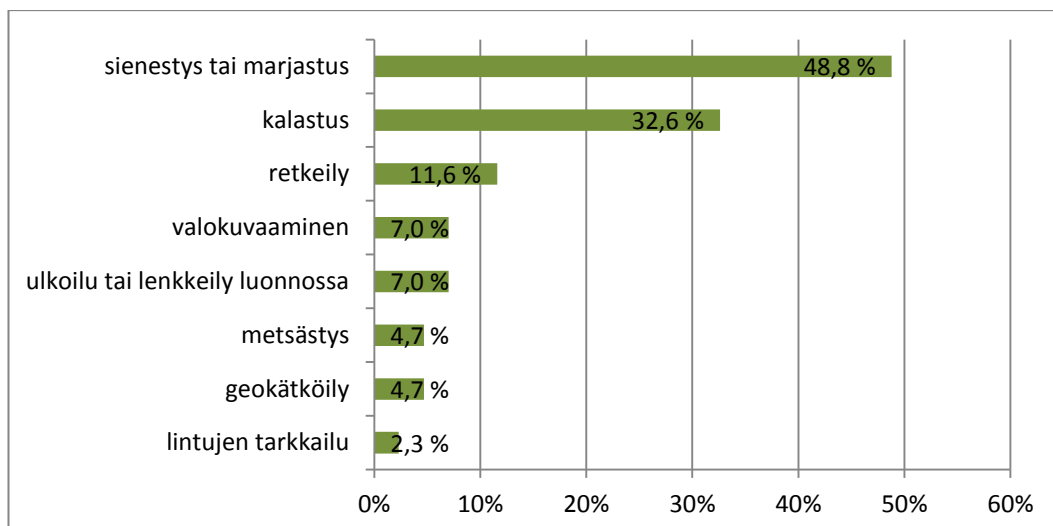
Kuvio 8. Luontoharrastusten jakautuminen kaikkien vastaajien kesken.

Myös tästä kyselystä haluttiin selvittää eroavuudet tyttöjen ja poikien luontoharrastusten välillä. Samaan kuvioon (kuvio 9) on lisätty myös muita harrastuksia havainnollistamaan, mitkä lajit ovat vieneet harrastajia luonnolta. Valokuvaaminen ja ratsastus ovat tyttöjen lajeja, poikien harrastuksiin kuuluvat palloilu ja jääkiekko. Luontoharrastuksista kalastus on enemmän poikien ja marjastus tai sienestys tyttöjen harrastus.

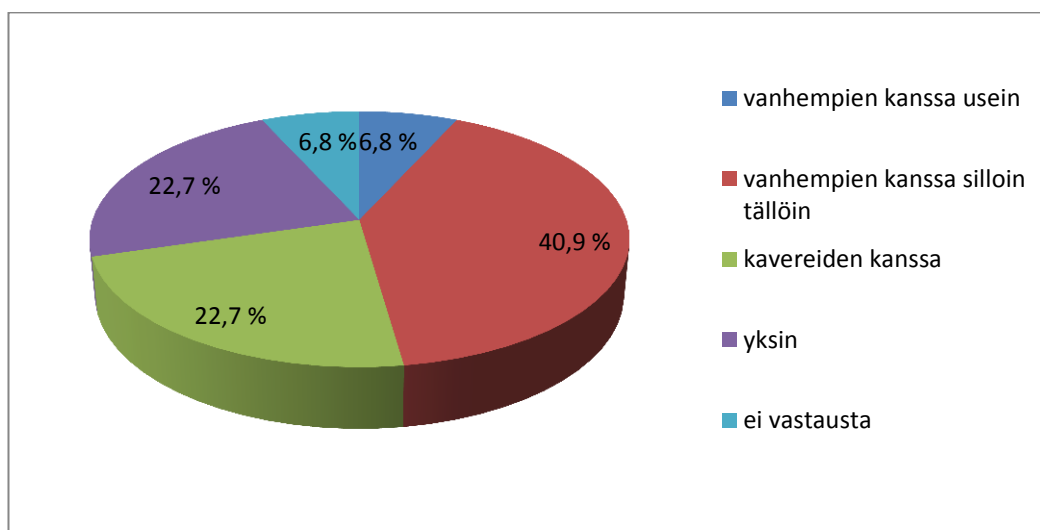
Kuvio 9. Eroavuudet yläkoululaisten tyttöjen ja poikien harrastuksissa.

Vanhempien luontoharrastuksia kysyttäessä marjastus tai sienestys nousi suosituimmaksi, sillä lähes puolet vastaajista ilmoitti sen vanhempiansa harrastukseksi. Kalastus oli toiseksi suosituin reilulla kolmellakymmenellä prosentilla. Kalastusta, marjastusta ja sienestystä sekä retkeilyä lukuun ottamatta muiden luontoharrastusten osuudet jäivät selkeästi alle kymmenen prosentin (kuvio 10). Tässäkin kysymyksessä vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi, mutta vaihtoehtojen ulkopuolelta vanhempien luontoharrastuksiksi ilmoitettiin metsästys ja ulkoilu tai lenkkeily luonnossa.

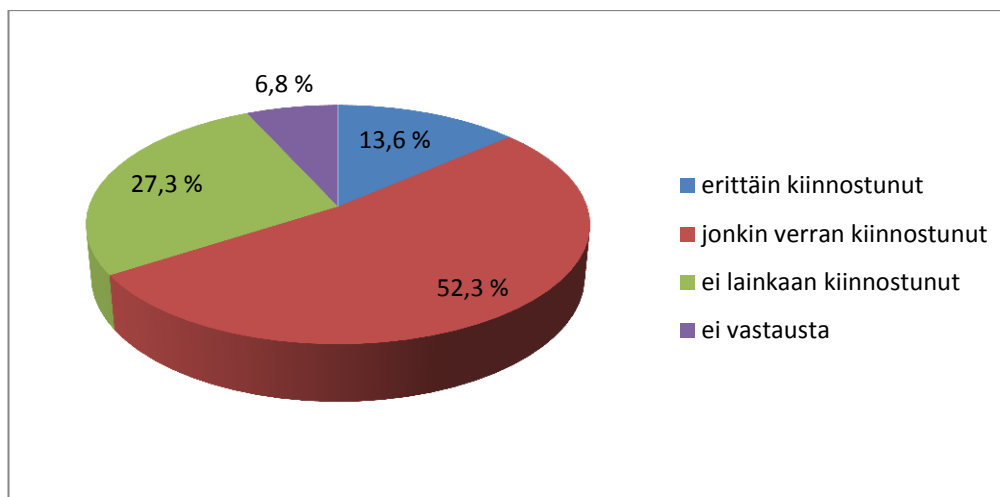
Kuvio 10. Vastaajien ilmoittamat osuudet vanhempiensa luontoharrastuksissa.

Kuviosta 11 selviää, että lähes puolet vastaajista osallistuu harrastuksiin vanhempiensa kanssa usein tai silloin tällöin. Yksin tai kavereiden kanssa harrastaa puolestaan yli neljäkymmentä prosenttia vastaajista. Vastaamatta kysymyseen jätti kolme vastaajaa.

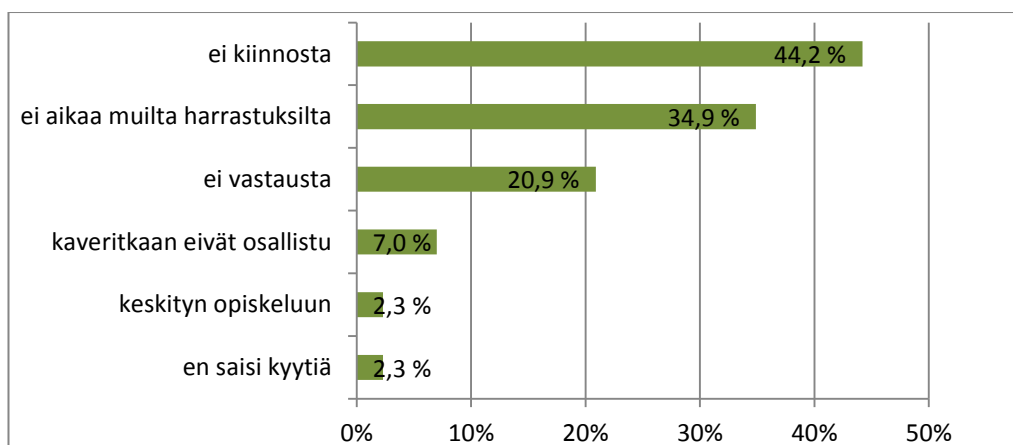
Kuvio 11. Harrastuksiin osallistuminen.

Kyselyn yksi tärkeimmistä kysymyksistä koski kiinnostuneisuutta luontoon ja luontoharrastuksiin. Erittäin tai jonkin verran kiinnostuneita luonnosta ja luontoharrastuksista ilmoitti olevansa yli 65 % kaikista vastaajista. Kuitenkin yli neljäsosaa luonto ja luontoharrastukset eivät kiinnosta lainkaan (kuvio 12).

Kuvio 12. Kiinnostus luontoon ja luontoharrastuksiin.

Peräti 93,2 % vastaajista ilmoitti, että ei ole halukas osallistumaan luontokerhoon. Vastaajista ainoastaan 4,5 % haluaisi osallistua luontokerhoon. Kysymykseen osallistumattomuudesta annettiin vastausvaihtoehtoja valmiiksi, mutta myös mahdollisuus antaa oma vastaus. Syitä, miksi luontokerhoon ei osallistuttaisi, olivat kiinnostuksen puute, ajan riittämättömyys sekä kavereiden osallistumattomuus. Muita vastauksia olivat opiskeluun keskittyminen tai se, että ei saisi kyytiä (kuvio 13).

Kuvio 13. Syitä, miksi luontokerhoon ei osallistuttaisi.

Luontokerho-osioon vastasi myös niitä, jotka eivät olisi itse halukkaita siihen osallistumaan. Ne vastaajat, jotka olisivat halukkaita osallistumaan luontokerhoon, haluaisivat kokoontumiskertoja kerran kuukaudessa ja lukukausi kerrallaan. Heti koulun jälkeen tai illalla oleva kerhotoiminta nähtiin parhaimpana vaihtoehtona. Retket, ulkoilu, uuden opiskelu luonnosta ja vierailut eri kohteisiin

ilmoitettiin mieluisimmiksi kerhon toiminnoiksi. Myös yö- ja viikonloppuretket saivat kannatusta. Yläkoululaisten toimiminen kerho-ohjaajina nähtiin hyvänä vaihtoehtona, mikäli ala- ja yläkoululaiset toimisivat luontokerhossa yhdessä. Myös yhteiset retket nähtiin mahdollisina. Muutoin toimiminen yhdessä alakoululaisten kanssa jakoi mielipiteet tasan puolesta ja vastaan. Tietoa luontokerhosta haluttiin koulun ilmoitustaulun tai facebookin välityksellä.

Kyselylomakkeen lopussa oli tekstikenttä, johon vastaajilla oli mahdollisuus kommentoida kyselyä tai kirjoittaa ajatuksiaan luontoharrastuksista. Nuorilla on paljon harrastuksia ja koulunkäyntiinkin panostetaan, jolloin aikaa ei tahdo riittää kaikkeen. Lisäksi kauempana asuvat tarvitsevat kyydin harrastuksiin, mitä ei aina ole saatavilla. Luontokerho ja kerhotoiminta mielletään yläkoululaisia nuorempien toiminnaksi, eikä kiinnostusta kerhotoimintaan ole.

”Olisihan se mukava harrastaa enemmän luonnossa, mutta ei pääse minnekkään ellei ole jotakuta kyyditsemässä.” Tyttö, 13v.

”Kannattaa lenkkeillä kauniissa ympäristössä vielä kun voi.” Tyttö, 13v.

”Jos minulla olisi aikaa, niin mielelläni osallistuisin!” Tyttö, 14v.

”Jos järjestätte luontokerhoja, niin älkää pelatko siellä mitään lautapelejä.” Poika, 15v.

7.4 Kysely vanhemmille

Jo kerho- tai leiritoiminnassa mukana olevien lasten vanhemmille järjestettiin myös kysely (liite 3). Kyselyyn saatiin vastauksia kahdeksan (n=8). Kysymykset sisälsivät ennalta määrättyjä vastausvaihtoehtoja, mutta lomake sisälsi myös avoimia kysymyksiä. Vastaukset käsiteltiin laadullisena tutkimuksena, varsinkin kun vastaajien määrä oli vähäinen. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää vanhempien toiveita kerho- ja leiritoiminnalta ja eroavatko vanhempien toiveet lasten toiveista ja kuinka paljon. Kyselyssä myös selvitettiin vanhempien (perheen) luontoharrastuksia ja niiden vaikutusta lasten harrastuneisuuteen.

Sienestys tai marjastus kuului suurimman osan harrastuskirjoon. Myös retkeily oli suosittua, mutta sen sijaan kalastus, valokuvaaminen tai lintujen tarkkailukaan ei antanut kuin yksittäisiä vastauksia. Miellettiin, että eräily ja retkeily ovat

harrastuksia, jotka sopivat koko perheelle ja ovat varsinkin pienten lasten vanhemmille helppoja toteuttaa. Ne eivät vaadi välineitä tai harjoittelua ja niiden lomassa voi opettaa luonnosta lapselle yhtä jos toista.

Tieto kerhoista ja leireistä saatiin yleensä tuttavilta. Vain muutama vastaaja oli saanut tiedon internetistä tai muuta kanavaa pitkin. Kerhojen ja leirien lukumäärää vuositasonalla pidettiin sopivana, leirejä yhdestä kolmeen kertaa vuodessa ja kerhokokouksia neljästä kymmeneen kertaan. Osa vastaajista toivoi kokouksia järjestettävän useamminkin. Luontotoimintaa ei niinkään haluttu järjestää, mutta siihen haluttiin kyllä osallistua. Valmiit, ohjatut toiminnot houkuttelevat ja niihin on helppo lähteä mukaan. Vanhemmat maksavat mieluummin osallistumismaksuja lastensa ja itsensä osalta ennemmin kuin toimivat itse aktiivisina kerhon tai leirin järjestelyissä. Toimintaan oltiin kuitenkin valmiita osallistumaan, mikäli se pitää kustannukset alhaisina tai jopa ilmaisena.

Nykyisiä kerhoja ja leirejä kehoitettiin ja kiiteltiin, sillä kokemukset olivat olleet hyviä. Toimintaa pidettiin sopivana, eikä liiallista ohjelmaa haluttukaan. Lapsille haluttiin antaa mahdollisuus leikkiä myös vapaasti keskenään. Samalla vanhemmat saivat oleskella samanhenkisten kanssa, mitä pidettiin tärkeänä seikkana niin lasten kuin vanhempienkin kohdalla. Vastauksissa korostui erityisesti vanhempien toive lapsen saavan uusia kokemuksia ja elämyksiä luonnosta sekä uusien kavereiden saaminen. Sen sijaan kerhoissa ja leireillä tekeminen sinänsä ei ollut tärkeää, vaan toiminnan aiheuttama ilo, uuden oppiminen ja yhteenkuuluvuus.

"Samanhenkisten perheiden lapsiin tutustumista ja sellaisten taitojen oppimista, joita kotona ei anneta."

"Aikaa luonnossa, mielenkiintoisia elämyksiä, uusia kavereita, ehkä tietoaakin."

"Lapsella on mahdollisuus tutustua mm. kasvistoon ja eläimistöön, koska porukassa on niitä tuntevia henkilöitä."

"Toivon, että lapset oppivat luonnosta käytännönläheisesti ja enemmän kuin itse osaan kertoa."

Syitä kerhoon tai leireille osallistumiselle olivat yhdessäolo, luonnon kunnioittaminen, lapsen luontosuhteen vahvistaminen ja sellaisten taitojen oppiminen, mitä ei kotona ollut osattu opettaa. Usein myös lapsi itse oli toivonut metsään tai

retkelle lähtemistä, mutta vanhemmat eivät olleet saaneet toivetta toteutettua. Kerho- ja leiritoiminta nähtiin tällöin hienona mahdollisuutena.

Vaikka vanhempien motiivit kerhoon tai leiriin osallistumiselle olivat pitkälti lapsen toiveen mukaisia, paljastui vastauksista myös vanhempien omiakin motiiveja. Vanhemmat olivat aiemmin osallistuneet luontoleireille, joilla oli ollut hauskaa, minkä vuoksi haluttiin lähteä uudelleen. Myös perheen yhteinen aika oli vähäistä ja kerhoon tai leirille lähteminen nähtiin perheen mukavana yhteisenä tekemisenä. Lisäksi moni koko epävarmuutta omasta luonto-osaamisesta, eikä tiennyt, miten opettaa luonnosta lapselle tai kehittää lapsen luontosuhdetta. Kerho- ja leiritoimintaan mukaan lähteminen ei ollutkaan pelkästään lapsen oppimista varten, mutta myös vanhempien omaa oppimista varten.

”Luonnonhelmassa yksinkertaisten asioiden ääressä on kivaa viettää yhteistä aikaa.”

”On myös vanhemmille mukava viettää aikaa muiden samanhenkisten vanhempien kanssa.”

”Haaveilen retkeilystä ja tämä oli helppo tilaisuus.”

Kerhoista ja leireiltä haluttiin enemmän opastusta ja neuvontaa, kuin tarkkaan eriteltyjä toimintoja. Opastusta kasvien ja eläinten tunnistamiseen, luonnon tutkimista ja luonnonmateriaalien käytön opiskelua sekä retkeilyä ja telttailua toivottiin eniten. Lapsille leikit ja niiden kautta luonnon oppiminen nähtiin hyvänä ja samalla vanhemmat saivat itse ideoita kotioloihin lapsen luontosuhteen kehittämiseksi. Myös luonnon ja ympäristön kunnioittamisen oppimista, roskien lajittelua ja kierrätyksen ymmärtämistä haluttiin lasten oppivan. Ohjattu toiminta, esimerkiksi retkeily, oli valtaosalle tärkeää, koska toimintaa ei osattu itse järjestää tai ei tiedetty missä voisi harrastaa. Lisäksi ohjattuun toimintaan oli helppoa lähteä mukaan, jos tunsikin oman osaamisensa riittämättömäksi lapsen kehittymisen kannalta.

8 Yhteenveto ja vertailu

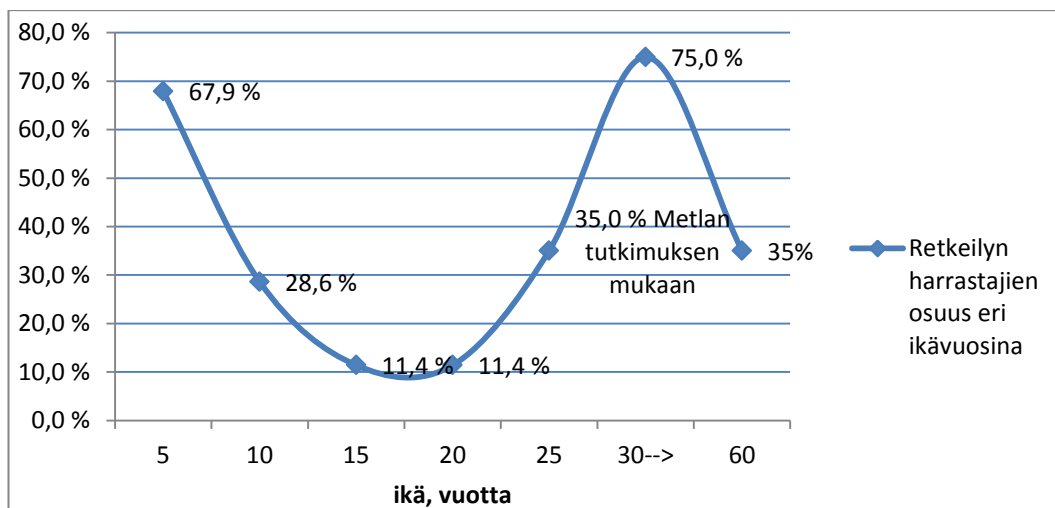
Tämän tutkimuksen aineistohankintamenetelminä käytettiin kyselylomakkeita ja teemahaastatteluja. Kyselyt järjestettiin ala- ja yläkoululaisille kuuteen eri Kuopion kouluun. Kyselyyn tuli vastauksia ainoastaan yläkoululaisilta (vastaajia 50). Alakoululaisia ei saatu mukaan useista yrityksistä huolimatta. Alakoululaisien vastausten puuttuminen korvattiin tutkimuksessa analysoimalla Kuopion alakoulujen oppilaiden kuvia ja tekstejä esittelevä julkaisu Kyhhäys 2013. Kyhähäyksen teema vuonna 2013 oli luonto ja ympäristö. Kyselyjä tehtiin myös kerho- tai leiritoiminnassa olevien lasten vanhemmille. Kyselyyn vastasi Siilinjärven perheluontokerhoon sekä Luonto-Liiton Karhonsaaren perheleiriin osallistuneita lasten vanhempia. Kyselyyn vastanneita oli yhteensä kahdeksan. Samaisella Karhonsaaren leirillä toteutettiin myös lasten teemahaastatteluja. Lisäksi haastatteluja tehtiin Riistaveden Vaarunvartijoiden partiolaisille. Haastatteluilla ja kyselyillä pyrittiin saamaan selville lasten ja nuorten luontoharrastuksia, kiinnostusta luontokerhoon ja odotuksia luontokerhotoimintaa kohtaan.

Kerho- tai leiritoiminnassa mukana olevien lasten haastattelut, kyselyt koululaisille ja kerholaisten vanhemmille kertovat kaikki aika lailla samaa kieltä. Luontoharrastuksia on, niin perinteisiä kuin uudempiakin. Taulukkoon 1 (s. 18) listattujen luontoharrastusten lisäksi lasten näkemysten mukaisia luontoharrastuksia ovat leikkiminen luonnossa, majan rakentaminen tai kiipeily puissa. Liikunnalliset lajit, kuten maastohiihto, pyöräily ja luistelu luonnonjäillä ovat Kuopion alueella vielä hyvin suosiossa. Näiden lajien harrastamiseen on Kuopiossa hyvät mahdollisuudet ja niiden parissa järjestetään myös erilaisia tapahtumia. Metsätutkimuslaitoksen (Metlan) tutkimuksessa luonnon virkistyskäytöstä 95 % suomalaisista harrastaa ulkoilua ja luonnossa virkistäytymistä. Tutkimuksen mukaan kymmenesosa retkeilee, neljäsosa patikoi ja puolet marjastaa tai sienestää. (Sievänen & Neuvonen 2011.) Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset kertovat lasten ja nuorten, mutta myös vanhempien luontoharrastusten olevan Metlan tutkimuksen mukaisia.

Suomen Metsäyhdistyksen vuonna 2006 teettämän lasten ja nuorten metsäbarometrin tulosten mukaan luontoharrastuksista suosituinta on hiihtäminen ja

leikkiminen metsässä. Myös pyöräily, lenkkeily sekä marjastus ja sienestys ovat syitä viettää aikaa metsässä. (Suomen Metsäyhdistys ry 2006.) Tässä opinnäytetyössä saatiin samankaltaisia tuloksia. Suosituimpia luontoharrastuksia lapsilla ovat leikkiminen ja seikkailu metsässä, majan rakentaminen sekä marjastus. Iän karttuessa leikit vähenevät, mutta liikunnalliset luontoharrastukset pysyvät ainakin satunnaisina harrasteina. Yläkouluikäisillä marjastus kuuluu vielä viidesosan harrastuksiin, samoin ulkoilu tai lenkkeily luonnossa. Tytöistä noin viidesosa ilmoitti harrastavansa ratsastusta tai muuta hevosurheilua. Harrastajien määrä lajissa näyttäisi pysyvän samana iästä riippumatta.

Tuloksista voi päätellä, että luontoharrastukset, joita yläkoululaiset pitävät vanhempiensa harrastuksena, ovat niitä, joita myös itse harrastetaan enemmän ennen yläkouluun menoa. Alakoululaisista esimerkiksi retkeilyn harrastajien osuus putosi yli puolella siirryttäessä 1. - 3. luokilta 4. - 6. luokille. Siirryttäessä yläkouluun määrä puolittuu vielä tästä. Näyttää siltä, että mitä vanhemmaksi tullaan, sitä vähemmän luontoa harrastetaan, ennen kuin trendi kääntyy takaisin kasvuun. Kuviossa 14 on karkea arvio retkeilyharrastuksen muuttumisen trendistä eri iässä. Perheen perustamisen jälkeen innostus esimerkin lajiin retkeilyyn kasvaa, kunnes taas lasten kasvettua ja iän lisääntyessä harrastuneisuus hiipuu. Tiedot pohjautuvat tehtyyn tutkimukseen ja siitä saatuihin lasten, nuorten ja kerho- ja leiriläisten vanhempien ilmoittamiin tietoihin luontoharrastuksista. Metsäntutkimuslaitoksen tutkimuksessa retkeily ja patikointi oli eriytetty, mutta tämän opinnäytetyön kyselyn ja haastattelujen perusteella moni rinnastaa ne yhdeksi ja samaksi toiminnaksi. Tällöin myös Metsäntutkimuslaitoksen tutkimustulokset vahvistaisivat trendin olemassaoloa. Kuvioon on sijoitettu Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) luku kahteen ikäluokkaan, sillä sen tutkimus koski aikuisväestöä yleensä. (Sievänen 2011.)

Kuvio 14. Arvio retkeilyharrastuksen muuttumisesta eri iässä.

Marjastus ja sienestys olivat haastateltujen mukaan vanhempien tai isovanhempien kanssa tapahtuvaa toimintaa. Noin puolet yläkoululaisista ilmoitti osallistuvansa vanhempien kanssa harrastuksiin usein tai silloin tällöin. Todennäköisesti juuri marjastus, sienestys, retkeily ja kalastus ovat näitä vanhempien kanssa toteutettavia harrastuksia. Lapset ja nuoret eivät pitäneet kyseisiä toimintoja harrastuksina, vaan perheen yhteisenä aikana ja yksittäisinä käynteinä luonnossa. Yläkoululaisten kyselystä selvisi myös, että luontoharrastukset jäävät monen muun harrastuksen jalkoihin. Nuorilla harrastaminen painottuu lähinnä urheiluun tai taiteeseen. Samanlaisia tuloksia saatiin myös haastatteluista, sillä monella lapsella oli jokaiselle viikonpäivälle eri harrastus ja ne olivat pääosin liikunnallisia.

Alakoululaisten kyselyvastausten puuttumisen vuoksi vertailua ala- ja yläkoululaisten toiveista luontotoiminnan suhteen ei voi tehdä. Lisäksi olisi ollut hyvä vertailla vastauksia järjestöaktiivisuudesta. Yläkoululaisista joka kolmas ilmoitti toimineensa joskus tai toimivansa tällä hetkellä partiossa ja joka seitsemäs 4H:ssa tai jossain muussa järjestössä. Kuitenkin lähes puolet vastaajista ilmoitti, ettei ole kuulunut tai ei tällä hetkellä kuulu mihinkään yhdistykseen tai järjestöön. Nämä vastaukset ovat yksissä koulujen kerhotoiminnan kehittämisen tulosten kanssa. Sen mukaan vain 28 % yläkoululaisista oli mukana kerhotoiminnassa. (Opettajan verkkopalvelu 2013.) Myös Suomen Metsäyhdistyksen lasten ja nuorten metsäbarometrin (2006) tulosten mukaan partio on suosituinta harrastustoiminnasta 42 prosentin osuudella. 4H kuuluu lähes viidesosan toimin-

taan ja muihin luontokerhoihin tai järjestöihin kuuluu kuudesosa. (Suomen Metsäyhdistys ry 2006.) Tämän tutkimuksen tulokset ovat siten linjassa aiempien tutkimusten kanssa.

Haastateltujen kohdalla viesti oli selkeä. Nykyinen toiminta luonnon parissa riittää ja leirien ja kerhojen sisältöä pidettiin hyvänä. Muihin kerhoihin ei ollutinnostusta, ellei ollut kyse liikuntakerhosta. Luontokerho nähtiin vaihtoehtona vain siinä tapauksessa, että nykyisen kerhon tai leirin olemassaolo lakkaisi. Lisäksi kerhotoiminta mielletään selkeästi alakoululaisten, etenkin alle kolmasluokkalaisten, toiminnaksi. Tämä tuli ilmi niin haastatteluissa kuin kyselyissäkin. Kyselyyn vastanneista yläkoululaisista ainoastaan 4,5 % oli kiinnostunut luontokerhosta. Kerho ei kiinnosta, siihen ei ole aikaa, eivätkä kaveritkaan osallistu. Kerhojen sisällöllä on myös vaikutusta, sillä tässä tutkimuksessa yläkoululaisilta tuli terveisiä, että ”älkää pelatko siellä mitään lautapelejä” (Poika, 15v.). Nykyiset kerhot ja leirit suunnataan alakouluikäisille, eikä yläkoululaisille ole selkeästi eriteltyjä, omia luontokerhoja tai muuta toimintaa.

Kyhhäyksen tulkitseminen ei tietenkään anna tietoa luontokerhotoimintaan osallistumisesta. Lasten teksteissä oli kuitenkin mainintoja yöretkistä, leireistä, kerhoista tai muista yhteisistä tapahtumista muun muassa koulun kanssa. Lapsilla on kiinnostusta luontoon ja luontoharrastuksiin, joten tältä pohjalta luontokerhon järjestäminen olisi mahdollista. Nuorista neljäsosa ei ollut kiinnostunut luonnosta tai luontoharrastuksista lainkaan. Kyhhäyksestä voi löytää vinkkejä, millaista toimintaa alakouluikäiselle kannattaisi suunnata. Kerho- ja leiritoiminnassa oleville lapsille tehtyjen haastatteluiden perusteella toiminnassa pitää mukana juuri retket, leirit ja erilaiset teemaillat. Samanlaista toimintaa odottivat luontokerhoon halukkaat kyselyyn vastaajat. Luontokerho ei välttämättä ole oikea tapa saada lapsia ja nuoria luonnon pariin. Erilaiset retket, tutustumiset luontokohteisiin tai leirit kiinnostavat enemmän. Sitoutuminen viikoittaiseen tai muuhun säännölliseen toimintaan ei sen sijaan innosta. Luontoon ja sen ymmärtämiseen ei perheissä osata ehkä kasvattaa ja ohjattu toiminta on tarpeellista lasten ja myös heidän vanhempien oppimisen kannalta. Kerhon järjestämisen sijaan olisi tärkeämpää miettiä toiminnan sisältöä ja luonnetta sekä tapaa markkinoida tai myydä se lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen.

Leiri- ja kerhotoiminnassa olevien lasten vanhemmille tehdyn kyselyn mukaan vanhemmat haluavat lapsilleen kehittyvän hyvän luontosuhteen. Ajan puutteen ja oman vähäisen osaamisen vuoksi kaikki vastanneet pitivät kerhoja ja leirejä tervetulleina ja tärkeinä apuina tehtävään. Vanhemmat myös tunsivat leirien olevan heille itselleen hyödyllinen samanhenkisten kohtaustapaikkana sekä erilaisten neuvojen ja vinkkien myötä. Valmiit ohjelmat tai vähintään ohjelmarungot ovat tervetulleita ja haluttuja. Leirille tai retkille ollaan valmiita lähtemään esimerkiksi valvojiksi ja toimintaan osallistutaan itse, mikäli se pitää kustannukset alhaisina tai jopa ilmaisina. Vanhempien vastaukset poikkesivat lasten ja nuorten vastauksista juuri luontokerhon kohdalla. Vanhemmat pitivät leirejä ja kerhoja tervetulleina, kun taas lapset ja nuoret toivoivat leirejä ja retkiä, mutta luontokerho taas ei kiinnostanut.

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen tulokset olivat odotetun kaltaisia. Ehkä suurimpana yllätyksenä voidaan pitää luontoliikunnan suosiota, varsinkin kun viime aikoina on puhuttu paljon lasten ja nuorten liikunnan vähyydestä tai suoranaista puutteesta. Luonnosta ja luontoharrastuksista ollaan kiinnostuneita, mutta harrastaminen jää satunnaiseksi ja kausiluonteiseksi. Satunnaisuus voisi kuvastaa luontotoimintaan osallistumisen halukkuutta. Monet nuoret harrastavat etenkin liikuntalajeja jo tosimielellä, mutta joitain asioita halutaan tehdä silloin tällöin. Luonto ja siihen liittyvät harrasteet kuuluvat juuri näihin satunnaisiin toimintoihin. Luontokerho ei lasten ja nuorten keskuudessa kiinnosta. Luontokerho ei ole enää ajankohtainen toimintamalli lasten ja nuorten näkökulmasta, vaan toimintaa pitäisi järjestää erilaisten leirien, retkien ja tutustumismatkojen muodossa.

9 Pohdinta

Tutkimustyössä on oltava kriittinen aineistoa, lähteitä ja jopa tutkijan omaa näkemystä kohtaan. Tässä tutkimuksessa käytettiin lopulta kolmea aineistonhankintamenetelmää. Järjestettiin kyselyitä, tehtiin haastatteluita ja käytettiin Kyhhäys -lehteä lisämateriaalina. Analyysi tehtiin kuitenkin kaikista pääosin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Kyselyistä ja Kyhhäyksestä tehtiin myös määrällistä tutkimusta. Näin saatiin myös määriä ja lukuja kertomaan tutkimuksen tuloksia.

Tutkimus on toteutettu noudattaen hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja periaatteita. Työssä ei esitetä aineistoa, josta yksittäisen haastattelun tietoja käy ilmi. Laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä työssä on kuitenkin lainattu haastattelujen ajatuksia eri teemoista. On huomattava, että alakoululaisten kysely ei lopulta ollut kysely, vaan heidän ajatuksia luonnosta ja luontoharrastuksista tulkittiin Kyhhäys 2013 -ledestä. Siinä lapset ovat esiintyneet omalla nimellään, jolloin katsoin tarpeelliseksi ilmoittaa ne myös tämän työn lainauksissa. Suostumukset haastatteluihin ja kyselyihin saatiin kerhojen ja leirien järjestäjiltä. Kouluihin otettiin suoraan yhteyttä, joissa kyselyistä oppilaille tiedottivat heidän opettajansa. Lisäksi lasten haastatteluihin kysyttiin lupa heidän vanhemmiltaan kirjallisena. Leirillä lasten vanhemmat olivat itse paikalla antaen suostumuksen suullisesti.

Tehty tutkimus oli alueellisesti ja määrällisesti suppea. Tulosten yhteneväisyys muihin tutkimuksiin antaa kuitenkin viitteitä, että tutkimusta voidaan hyödyntää myös muualla kuin Kuopion seudulla. On myös huomattava, että tutkimuksen tekijällä on vähän kokemusta haastatteluiden ja kyselyiden teosta, millä on aina vaikutusta tutkimustuloksiin. Lisäksi tutkimusasetelma, -menetelmät ja kyselyiden ja haastatteluiden kysymysten asettelu ovat tutkijan tekemiä, mikä myös vaikuttaa tuloksiin. Tutkijan lisäksi tuloksiin vaikuttavat myös tutkittavat. Lasten ja nuorten ollessa kyseessä ei voida olla varmoja vastausten todenperäisyydestä. Yläkoululaisille suoritetusta kyselystä jouduttiin hylkäämään kuusi vastausta. Vastaukset poistettiin analyysistä epä johdonmukaisuuden, useiden puuttuvien vastauskohtien tai epäsopivien vastausten vuoksi. Lisäksi analyysiin valituissa vastauksissa oli useita puuttuvia kohtia, joille ei tarkempaa selitystä ollut. Tyhjä

kohdat eivät esiintyneet samojen vastaajien kohdalla, joten lopulta ne tulkittiin niin, että sopivaa vastausvaihtoehtoa ei ollut eikä vastaajalla ole mitään omaa lisättävää. Vaikka hylättyjen vastauksien osuus kuulostaa prosentuaalisesti suurelta (12 %) pelkona oli, että vastauksia menee hylkyyn enemmän. Kysely ei ehkä ollut niitä kiinnostavimpia teini-ikäisen mielestä.

Kyselyjen toteuttamisessa kohdattiin suurimmat vaikeudet. Koulut eivät jostain syystä lähteneet tutkimukseen mukaan. Muutama koulu ilmoitti suoraan syynsä kieltäytyä. Näitä olivat kiire ja muut vaikeudet koulussa. Lopulta kyselyyn saatiin yläkouluja ja vastauksia saatiin viisikymmentä. Haastattelut menivät ensikertalaiselta hyvin. Sen sijaan haastatteluiden purkuun ja litterointiin kulunut aika ylitti, vaikka moni varoittikin työn vaativuudesta. Suunnitelmavaiheessa työn aineistonhankintamenetelmien määrää epäiltiin liian suureksi. Sitä se varmasti olikin, mutta projektin edetessä olin tyytyväinen, että otin tavoitteeksi monta eri tutkimusryhmää ja -tapaa. Kyselyt kerho- ja leiriohjaajille jäivät työstä kokonaan pois. Koululaisille suunnattuun kyselyyn tuli odotettua paljon vähemmän vastauksia. Lisäksi kerhoihin ja leireille pääsy oli hankalaa. Kerhon järjestämiseen ja ohjaamiseen ei jäänyt aikaa. Aineistoa kuitenkin saatiin ja tutkimus onnistui lopulta hyvin.

Tutkimuksen tulokset ovat sellaisia kuin odotinkin. Tulosten yhteenvetoon lisäämäni kuvio retkeilyharrastuksen trendistä eri ikävuosina on karkea arvio luonnon harrastamisesta. Haastatteluiden ja kyselyiden sekä muihin tutkimuksiin perehtymisen jälkeen huomasin samanlaisen suuntauksen jokaisen luontoharrastuksen kohdalla. Myös haastatteluiden yhteydessä käydyt keskustelut ohjaajien ja muiden osallisten kanssa antoivat viitteitä samasta näkemyksestä. Lapset ovat kiinnostuneita luonnosta ja siihen liittyvästä toiminnasta, mutta innostus alkaa hiipua jo kymmenennen ikävuoden jälkeen. Tuossa iässä aletaan keskittyä yksittäiseen harrastukseen, kilpailemaan ja viihtymään enemmän kavereiden kanssa. Nuoret taas siirtyvät opiskelemaan joskus kauaskin kotipaikastaan ja samalla jäävät myös aiemmat kerho- tai viikkoharrastukset. Mutta jos lapsi on harrastanut soittoa tai muuta erikoistaitoa tai tiettyä urheilulajia pienestä pitäen, se on yleensä syy lähteä opiskelemaan kauemmas paremman valmennuksen pariin. Luontoharrastukset näytettäisiin löytävän uudelleen asettumisen

ja perheen perustamisen jälkeen. Lapsille halutaan opettaa metsästä ja luonnosta, heidät halutaan viedä retkille ja kasvattaa arvostamaan ja kunnioittamaan kaikkea elävää. Myös erilaiset ohjatut leirit ja retket alkavat kiinnostaa ja saatetaan havahtua, että joskus on itsekin haaveillut retkeilystä ja liikkumisesta luonnon parissa. Samalla halutaan myös oppia lisää luonnosta, kasveista ja eläimistä omien lasten takia. Innostuskin pysyy yllä, kunnes lapsi kasvaa toiminnasta ulos. Nuorella alkavat muut asiat kiinnostaa enemmän ja harrastus voi jäädä myös vanhemmilta pois, mikä näkyi myös kyselyyn vastanneiden nuorten vastauksissa.

Tämä opinnäytetyö tehtiin Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry:n toimeksiantona. Tutkimus tehtiin Kuopion alueella. Tutkimustuloksia voivat hyödyntää kaikki Kuopion alueen paikallisyhdistykset omassa kehitystyössään ja luontokerhoja järjestäessään. Tutkimuksen tulokset ovat linjassa aiempien tehtyjen tutkimusten kanssa, joten tätä työtä voi soveltuvin osin hyödyntää myös muualla Suomessa.

Opinnäytetyö on ollut mielenkiintoinen oppimisprojekti. Olen päässyt opettelemaan erilaisia aineistonhankintamenetelmiä, eritoten haastatteluita ja myös analysoimaan tätä materiaalia. Vaikka työssä on kohdannut vaikeuksia ja vastoinkäymisiä ajan puutteesta puhumattakaan, on tämä aika ollut kaikin puolin palkitsevaa. Olen tämän projektin aikana tavannut monta kiinnostavaa henkilöä, tutustunut eri yhdistysten toimintaan ja saanut kannustusta työhöni niin toimeksiantajalta, ohjaajalta kuin muilta työstäni tietäviltä. Erityiset kiitokset kuuluvat kuitenkin tutkimukseen osallistuneille lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen. Työskentely iloisten ja asiansa tuntevien ihmisten kanssa teki tästä projektista antoisaa.

Lähteet

- Cantell, H. (toim.). 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Green, M., Heikkilä, S. & Soulanto, M. (toim.). 2013. Virkeyttä ja elämyksiä lähi-luonnosta. Luontokerhotoiminnan vinkkikansio.
- Hakala, M. Kiven alla Oy/ Geocache.fi. www.geocache.fi 3.3.2014.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Jormanainen, J. 2005. Lapsen kanssa kalaan. Opas onkileikeistä osaajaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kauppinen, M. www.valonkuvaaja.com 3.3.2014.
- Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys ry. www.sll.fi/pohjois-savo/klyy 3.3.2014.
- Kuopion 4H-yhdistys ry. www.kuopio.4h.fi 3.3.2014.
- Kyhhäys. 2013. Luonto ja ympäristö. Kuopio: Offsetpaino L. Tuovinen Ky.
- Luonto-Liitto ry. www.luontoliitto.fi 3.3.2014.
- Luonto-Liitto. 2011. Lapset Luontoon -hanke. <http://www.lapsetluontoon.fi/> 3.3.2014.
- Luonto-Liitto/Savo-Karjalan piiri. www.luontoliitto/saka 3.3.2014.
- Metsähallitus. www.luontoon.fi 3.3.2014.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nikkinen, I. 2002. Metsämörri. Nurmijärvi: Kirjakas Ky.
- Ojanen, S. & Riekkinen, H. (toim.). 1995. Opettaja ympäristökasvattajana. Opetus 2000. Helsinki: WSOY.
- Opettajan verkkopalvelu/Opetushallitus. www.edu.fi 13.3.2014.
- Opetushallitus. www.oph.fi 13.3.2014.
- Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kansallinen hyvinvointiverkosto. http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille.pdf 3.3.2014.
- Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry. www.sll.fi/pohjois-savo 3.3.2014.
- Riistaveden Vaarunvartijat ry/Kari Tuovinen. vaarunvartijat.suntuubi.com 3.3.2014.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.). 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Sievänen, T. & Neuvonen, M. 2011. Luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.pdf> 3.3.2014.
- Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto. www.luontokoulut.fi 3.3.2014.
- Suomen Metsäyhdistys. www.smy.fi 3.3.2014.
- Suomen Metsäyhdistys. 2006. Lasten ja nuorten metsäbarometri 2006. <http://www.smy.fi/smy/HRdeve.nsf/b7d23f3914e45e5ec22571560042f325/1a2b07346959ce3ec2257179003c0782?OpenDocument> 3.3.2014.
- Suomen Nuorisokeskusyehdistys ry. www.snk.fi 3.3.2014.
- Suomen Ratsastajainliitto. www.ratsastus.fi 3.3.2014.

- Suomen riistakeskus/Videosara Oy. 2005. Harrastuksena metsästys (dvd).
- Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry. www.vapaa-ajankalastaja.fi 3.3.2014.
- Suosalo, A., Tavasti, A., Kreeke, K., Lahti, P. & Vanucchi, A. 2008. Lasten aurinkovuosi. Opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf 3.3.2014.
- Vihreä Lippu. www.vihrealippu.fi 3.3.2014.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- 4H-järjestö. www.4h.fi 3.3.2014.

Haastattelurunko

Kysymyksiä kerholaisille ja leiriläisille

Minkä ikäinen olet?

Kuinka kauan olet ollut mukana kerho/leiritoiminnassa?

Kuinka tulit toimintaan mukaan?

Mistä sait tietää kerhosta/leiristä?

Onko kavereitasi mukana kerhossa/leirillä?

Mikä kerhossa/leirillä on parasta?

Mikä kerhossa/leirillä on huonointa?

Mitä haluaisit kerhossa/leirillä tehdä/oppia?

Mitä tulee mieleen sanasta luontoharrastus?

Onko sinulla muita luontoharrastuksia kerhon lisäksi?

Haluaisitko, että jotain luontoharrastuksistasi tehtäisiin myös kerhossa/leirillä?

Kuinka usein olet mukana kerhossa/leirillä?

Pitäisikö kerhoa/leirejä olla enemmän?

Miltä tuntui siirtyä lastenleiriltä nuorten leirille?

Haluaisitko ryhtyä kerho/leiriohjaajaksi?

Mitä tulee mieleen luontokerhosta?

Kysely luontoharrastuksista ja kiinnostuneisuudesta luontokerhotoimintaan

Hyvä vastaaja!

Tähän kyselyyn vastaaminen vie vain muutaman minuutin aikaasi.

Vastaa alla oleviin kysymyksiin valitsemalla annetuista vaihtoehdoista tai kirjoita vastauksesi sille varattuun kenttään. Merkitse vain yksi vaihtoehto, ellei toisin mainita. Mikäli mikään annetuista vaihtoehdoista ei tunnu olevan oikea, merkitse se, joka on lähimpänä mielipidettäsi. Huomaa, että usean kysymyksen kohdalla on myös tilaa omalle vastausvaihtoehdolle. Lomakkeen lopussa on tilaa omille kommenteillesi.

Paina lopuksi Lähetä-painiketta tallentaaksesi vastauksesi.

Vastauksesi ovat luottamuksellisia ja niitä käytetään vain toiminnan kehittämiseen.

Tämä kysely toteutetaan osana opinnäytetyötä Lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostus luontokerhotoimintaan.

TAUSTAA

1. Olen

☐ Tyttö ☐ Poika

2. Ikäni on

Kirjoita ikäsi numeroina tekstikenttään.

3. Olen tai olen ollut mukana jonkin seuraavan yhdistyksen toiminnassa

☐ Partio	☐ 4H
☐ Luonto-Liitto	☐ Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys
☐ en ole ollut minkään yhdistyksen toiminnassa mukana	
☐ Muu:	____

HARRASTUKSET

4. Mitä luontoharrastuksia sinulla on?

Voit merkitä useamman kuin yhden vaihtoehdon.

☐ retkeily	☐ kalastus
☐ lintujen tarkkailu	☐ sienestys tai marjastus
☐ geokätköily	☐ suunnistus
☐ valokuvaaminen	☐ Muu: ____

5. Mitä muita harrastuksia sinulla on?

Kirjoita vastauksesi tekstikenttään.

6. Mitä luontoharrastuksia vanhemmillasi on?

Voit merkitä useamman kuin yhden vaihtoehdon.

☐ retkeily	☐ kalastus
☐ lintujen tarkkailu	☐ sienestys tai marjastus
☐ geokätköily	☐ suunnistus
☐ valokuvaaminen	☐ Muu: ____

7. Osallistutko luontoharrastuksiin vanhempiesi kanssa?

☐ kyllä, usein	☐ kyllä, silloin tällöin
☐ en, mutta kavereiden kanssa kyllä	☐ en, harrastan yksin

8. Kuinka kiinnostunut olet luonnosta ja luontoon liittyvistä harrastuksista?

- ☐ en ole kiinnostunut lainkaan
- ☐ olen jonkin verran kiinnostunut
- ☐ olen erittäin kiinnostunut

9. Haluaisitko osallistua luontokerhoon?

Mikäli vastausvaihtoehtosi on Ei, siirry kysymykseen 19.

- ☐ Kyllä ☐ Ei

LUONTOKERHO

10. Mikä viikonpäivä olisi paras ajankohta luontokerholle?
Valitse luettelosta.

11. Mikä aika olisi sopivin luontokerholle?

- ☐ heti koulun jälkeen
 ☐ illalla klo 18 tai sen jälkeen
☐ viikonloppuna mihin aikaan tahansa
 ☐ Muu:

12. Milloin luontokerhon pitäisi kokoontua?

- ☐ kerran viikossa
 ☐ joka toinen viikko
☐ kerran kuukaudessa
 ☐ Muu:

13. Pitäisikö luontokerhon kestää

- ☐ syyslukukauden
 ☐ kevätlukukauden
☐ koko kouluvuoden
 ☐ Muu:

14. Mitä luontokerhossa pitäisi mielestäsi tehdä?

Voit merkitä useamman kuin yhden vaihtoehdon.

- ☐ askarrella
 ☐ opetella uutta luonnosta
☐ leikkiä luontoleikkejä ja pelata pelejä
☐ tutustua eri luontoharrastuksiin
☐ ulkoilla
 ☐ tehdä retkiä lähiluontoon
☐ tehdä yö- ja viikonloppuretkiä
☐ vierailla eri kohteissa, kuten museossa
 ☐ Muu:

15. Vähentäisikö kiinnostustasi osallistua luontokerhoon, jos ala- ja yläkoululaiset olisi-
vat samassa kerhossa?

- ☐ Kyllä
 ☐ Ei

16. Voisivatko ala- ja yläkoululaiset toimia samassa luontokerhossa?

- ☐ Kyllä ☐ Ei

17. Millä tavoin ala- ja yläkoululaiset voisivat toimia luontokerhossa yhdessä?
Voit merkitä useamman kuin yhden vaihtoehdon.

- ☐ tehdä retkiä yhdessä ☐ pelata pelejä yhdessä
☐ yläkoululaiset toimisivat kerho-ohjaajina
☐ tehdä kaikkea kerhotoimintaa yhdessä ☐ Muu:

18. Mitä kautta haluaisit saada tietoa luontokerhosta?

- ☐ koulun ilmoitustaulu ☐ sanomalehti
☐ facebook ☐ Muu:

19. Miksi et osallistuisi luontokerhoon?

Jos vastasit kysymyskohtaan 9 Kyllä, sinun ei tarvitse vastata tähän kysymykseen.

- ☐ ei kiinnosta ☐ en ehdi muilta harrastuksilta
☐ kaveritkaan eivät osallistu ☐ Muu:

LOPUKSI

20. Haluaisitko sanoa vielä jotain liittyen luontoharrastuksiin tai tähän kyselyyn?
Voit kirjoittaa ajatuksiasi alla olevaan tekstikenttään.

Kysely vanhemmille

Hyvä vastaaja!

Tähän kyselyyn vastaaminen vie vain muutaman minuutin aikaasi.

Vastaa kysymyksiin kirjoittamalla vastauksesi sille varattuun kenttään tai valitse vastauksesi valikosta. Lomakkeen lopussa on tilaa omille kommentteillesi. Paina lopuksi Lähetä-painiketta tallentaaksesi vastauksesi.

Vastauksesi ovat luottamuksellisia ja niitä käytetään vain toiminnan kehittämiseen.

Tämä kysely toteutetaan osana opinnäytetyötä Lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostus luontokerhotoimintaan.

1. Mitä luontoharrastuksia perheellänne on?

Voit merkitä useamman kuin yhden vaihtoehdon.

☐ retkeily	☐ lintujen tarkkailu
☐ geokätköily	☐ valokuvaaminen
☐ kalastus	☐ sienestys ja/tai marjastus
☐ suunnistus	☐ Muu: ____

2. Miksi halusitte lapsenne mukaan luontokerho/-leiritoimintaan?

3. Mitä kautta saitte tiedon luontokerhosta/-leiristä?

☐ sanomalehti	☐ ilmoitustaulu
☐ internet	☐ tuttavat
☐ Muu: ____	

4. Mitä odotatte luontokerhon/-leirin antavan lapsellesi?

5. Millaista toimintaa toivoisitte luontokerhossa/-leirillä järjestettävän?

6. Onko luontokerholla kokoontumiskertoja/leirejä vuosittain riittävästi?

- ☐ kyllä
 ☐ ei, useampia olisi voinut olla

7. Kuinka monta kokoontumiskertaa luontokerholla/leirejä vuosittain pitäisi olla?

- ☐ 4-6 kokoontumiskertaa (2-3 leiriä)
- ☐ 7-10 kokoontumiskertaa (4-5 leiriä)
- ☐ yli kymmenen kokoontumiskertaa (yli kuusi leiriä)
- ☐ Muu:

8. Olisitko valmiita osallistumaan kerhon/leirin kustannuksiin lapsenne osalta?

☐ osallistumismaksuna	☐ vain retkien ja vierailuiden osalta
☐ toimimalla itse kerhossa	☐ ei, kerhon/leirin tulee olla ilmainen
☐ Muu: ____	

9. Lopuksi voit kirjoittaa ajatuksiasi tähän kyselyyn tai luontotoimintaan liittyen.